

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Výchova dětí ve vietnamských
rodinách v České republice**

Ngo Thi Thuy Van

Katedra: pastorační a sociální práce, ETF UK

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Hubertová

Studijní program: sociální práce

Studijní obor: B7508 Pastorační a sociální práce

Praha, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením Mgr. Lucie Hubertové. V seznamu literatury jsem uvedla veškeré informační zdroje, které byly při psaní práce použity. Tuto práci nepředkládám k obhajobě na jiné škole. Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla pro studijní účely zpřístupněna dalším osobám nebo institucím prostřednictvím Knihovny Jaboku a v elektronické podobě prostřednictvím IS Jabok.

V Praze dne, 30. 06. 2016

Ngo Thi Thuy Van

Abstrakt

Tato bakalářská práce zjišťuje pohled vietnamských adolescentů na výchovu rodiči v České republice.

Teoretická část popisuje různé styly výchovy v americko-evropském kontextu, konfucianismus ve vietnamské společnosti, vietnamské rodiny v České republice a různé faktory, které by mohly ovlivnit výchovu a rodinný život Vietnamců v České republice: integrace Vietnamců, identita druhé generace Vietnamců, konfuciánské pojetí výchovy, referenční české ideální rodiny apod.

Praktická část zahrnuje jednopřípadovou studii, zpracovanou kvalitativní metodou IPA. Cílem praktické části je zachytit, jak vnímá česká Vietnamka druhé generace výchovu svými rodiči.

Klíčová slova

výchova, Vietnamci, vietnamští adolescenti, rodičovský výchovný styl, druhá generace, imigrace

Abstract

This bachelor's thesis explores, and ascertains, the view of Vietnamese adolescents regarding parenting styles in the Czech Republic.

The theoretical part describes parenting styles in an American-European context, Confucianism in Vietnamese society, Vietnamese families in Czech Republic and different factors that could influence parenting styles and a Vietnamese family's life in the Czech Republic, such as: integration of Vietnamese, identity of the second generation of Vietnamese migrants, Confucian concept of family ideology and upbringing, etc.

The practical part analyses a young, Vietnamese girl reflection about the upbringing of her parents. The practical part includes research which was realized by one in-depth semi-structured interview. The interview was analysed by qualitative method IPA.

Key words

Parenting styles, Vietnamese, Vietnamese adolescents

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Lucii Hubertové za vstřícný a laskavý přístup odborného vedení práce, za její cenné rady a podporu během celého průběhu zpracovávání bakalářské práce a za korekturu českého jazyka pro mou bakalářskou práci. Děkuji respondentce Linh za čas a ochotu se mnou udělat rozhovor. Děkuji Dr. Miladě Čunderlíkové a Mgr. Miroslavu Čejkovi za laskavost a trpělivost při korektuře češtiny této bakalářské práce. Děkuji dalším anonymním pomocníkům, podporovatelům, za jejich trpělivou a pečlivou kontrolu teoretické části o vietnamské historii a jejich podporu při zpracovávání bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
I ZÁKLADNÍ POJMY	9
1 <i>Pojem rodina</i>	9
2 <i>Znaky současné rodiny</i>	9
II RODIČOVSKÉ STYLY VÝCHOVY V AMERICKO-EVROPSKÉM KONTEXTU	10
1 <i>Autoritářský styl</i>	12
2 <i>Autoritativně vzájemný styl.....</i>	12
3 <i>Zanedbávající styl.....</i>	13
4 <i>Shovívavý styl</i>	13
5 <i>Trendy výchovy.....</i>	13
6 <i>Faktory ovlivňující výchovu/ vztah rodiče-děti</i>	14
7 <i>Možné vlivy migrace na výchovu dětí.....</i>	14
III ZÁKLADNÍ HISTORICKÉ KOŘENY VIETNAMU	15
1 <i>Základní údaje o Vietnamu.....</i>	15
2 <i>Historie migrace Vietnamců do světa.....</i>	16
3 <i>Sociologický a sociální přehled o dnešním Vietnamu</i>	16
4 <i>Poznámky k současné výchově a rodinným vztahům ve Vietnamu</i>	18
IV VÝCHOVA V KONFUCIÁNSKÉM POJETÍ	19
1 <i>Konfucianismus v dějinách Vietnamu.....</i>	19
2 <i>Rodina v konfuciánském pojetí.....</i>	20
3 <i>Synovská oddanost.....</i>	20
4 <i>Praktické projevy konfucianismu v rodinných vztazích.....</i>	21
5 <i>Vzdělání/ učení se.....</i>	23
6 <i>Rodičovská odpovědnost.....</i>	24
V VIETNAMCI V ČESKÉ REPUBLICE	24
1 <i>Historie migrace Vietnamců do České republiky</i>	24
2 <i>Vietnamci v České republice po roce 1989 dodnes.....</i>	26
3 <i>Současnost vietnamské komunity v ČR.....</i>	27
4 <i>Integrace Vietnamců</i>	28
5 <i>Druhá generace Vietnamců v ČR.....</i>	29
6 <i>Vietnamská rodina v České republice.....</i>	31
PRAKTICKÁ ČÁST	34
VI ÚVOD.....	34
VII VÝZKUMNÁ METODA	34
VIII VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	34
IX TECHNIKA SBĚRU DAT	35
X VÝZKUMNÁ OTÁZKA A POSTUP ANALÝZY	35
XI VÝSLEDKY	37
1 <i>Česko – vietnamští rodiče</i>	37
2 <i>Otevřenost ve výchově</i>	39
3 <i>Konfuciánské pojetí výchovy.....</i>	43
4 <i>Plány ohledně výchovy vlastních dětí.....</i>	47
DISKUSE.....	48
ZÁVĚR.....	54
POUŽITÉ ZDROJE	55
LITERATURA	55
ČLÁNKY	58
INTERNETOVÉ ZDROJE	60

PŘÍLOHA	62
PŘÍLOHA ČÍSLO 1:	62
PŘÍLOHA ČÍSLO 2:	63

Úvod

Na téma integrace Vietnamců do české společnosti byly do současnosti realizovány výzkumy na různé úrovni, tématu výchovy ve vietnamských rodinách žijících trvale v České republice (dále jen ČR) však doposud byla věnována velmi malá pozornost. Naproti tomu např. v USA, kde je rozsáhlá vietnamská komunita po válce ve Vietnamu, je tomuto tématu věnována pozornost již cca od 90. let minulého století. Vietnamci tvoří v české společnosti jednu z nejpočetnějších etnických skupin. Do českého prostředí přináší nové a zajímavé tradice z daleké asijské země, nový způsob života i myšlení. Pro mnoho Vietnamců je Česká republika druhý domov. Jsou zde „zakořenění“. Právě jejich děti, které se v ČR již narodily nebo přicestovaly v raném věku se svými rodiči, se v současné době stávají centrem zájmu ze strany české i vietnamské společnosti. Zájem je zejména o to, jak je ovlivňují české a západní hodnoty, jak je ovlivňují vietnamské tradice, česká společnost atd. Tato generace mladých českých Vietnamců žije současně ve dvou velmi rozdílných kulturních prostředích a vstřebává hodnoty západu a zároveň hodnoty východu.

I když jsem Vietnamka první generace žijící trvale v ČR, mám s druhou generací mnoho společného: žiji dohromady s rodinou, přijala jsem vietnamské tradice a hodnoty za svou součást, mám velmi úzký vztah s českým prostředím a jsem „částečně vychovávána“ západními hodnotami. Jsem za svoji identitu hrdá. Žít v multikulturním prostředí a být příjemcem různorodých hodnot je krásné. Přináší to s sebou ale mnoho aspektů, které mohou činit potíže, však nelze je považovat ani za pozitivní/výhodné ani za negativní/nevýhodné.

Není mým cílem, abych v rámci této bakalářské práce zkoumala, jak vietnamské či české prostředí nebo různorodé hodnoty ovlivňují vývoj druhé generace Vietnamců. Mým cílem je zjistit z dostupné odborné literatury, předchozích výzkumů a rozhovorů s mladými Vietnamci druhé generace, jak se tito mladí lidé dívají a hodnotí rodinnou výchovu, kterou prošli nebo procházejí v ČR.

Má práce je rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. V teoretické části se pokusím shrnout důležité informace pro pochopení praktické části - tj. výchovné styly, Vietnamci v České republice a historicko-socio-kulturní základy o Vietnamu a vůbec o Vietnamcích. Nedílnou součástí je kapitola o konfucianismu a konfuciánském pojetí

rodiny ve vietnamské rodině. Cílem praktické části je zmapovat, jak vnímají výchovu svými rodiči čeští Vietnamci druhé generace.

Teoretická část

I Základní pojmy

1 Pojem rodina

Téma „výchova dětí ve vietnamských rodinách“ se dotýká jednoho z velmi důležitých společenství naší lidské společnosti, proto považuji za důležité zmínit o tom, co je rodina. Pojetí rodiny v každé kultuře a společnosti je jiné. V této podkapitole bych se zmínila o rodině tak, jak je tato instituce vnímána v americko-evropském kontextu. Rodinu definují různí autoři z různých oborů jinak. „Rodina je skupina osob spojených přímým příbuzenstvím, jejíž dospělí členové a členky na sebe berou zodpovědnost za děti. Manželství lze definovat jako společensky uznaný a schválený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci“ (Giddens, Sutton, 2013). Dva dospělí jedinci, kteří jsou manželé anebo partneři a spolu se svými dětmi žijí v jedné domácnosti, tvoří nukleární rodinu. Nicméně v rámci rodinných vztahů hovoříme i o širší rodině, kterou tvoří nejen rodiče se svými dětmi, ale i další příbuzní, jako jsou prarodiče nebo jejich bratři, sestry, tety, strýcové ... (Giddens, Sutton, 2013). Manželé a jejich děti, sourozenci, prarodiče atd., tj. příbuzní, mají mezi sebou tzv. příbuzenské vztahy.

Rodina je „nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 189).

2 Znaky současné rodiny

Rodina je společenský útvar, je součástí lidské společnosti. Proto jí je ovlivněna a zároveň je významným faktorem ovlivňujícím naše společenství. Rodina se vyvíjí a mění spolu se společenskými, sociálními a ekonomickými proměnami. V dřívějších dobách lidé byli více zvyklí na širší rodinu, kde několik generací spolužijí v jedné domácnosti. Dnes se často setkáváme s nukleární rodinou, která se skládá z rodičů a dětí. Takovou rodinu lze nazvat dvougenerační (Giddens, Sutton, 2013).

Rodina se nemění pouze strukturálně, ale mění se i vztahy a jiné prvky, faktory, způsob spolužití. Gillerová, Kebza, Rymeš (2011) současnou rodinu charakterizují následující znaky:

- Mění se očekávání trvalosti vztahu. Trvalost vztahu většinou určuje svatba/manželství a dá se říct, že končí smrtí jednoho ze dvou manželů. Dnes máme více alternativ spolužití: partnerství bez uzavírání svazku, trvalý vztah s dětmi, ale bez partnerského spolužití, atd.
- Nízká stabilita rodiny. Počet rozvodů stoupá od devadesátých let a České republika patří do skupiny zemí, kde je míra rozvodovosti nejvyšší.
- Odklad uzavření prvního manželství do pozdějšího věku.
- Odsouvání rodičovství na pozdější období.
- Předmanželské soužití.
- Intimní vztah a trvalé partnerství bez vazby.
- Další znaky: výchova rodiči je do jisté míry nahrazována institucemi, změna/střídání role muže a ženy.

Ze všech výše uvedených rysů si lze povšimnout, že v současné rodině se stále více projevuje osobní zájem jedince, a to více než kdykoli v minulosti. Důvod může být vliv individualismu, hledání smysluplnosti života, apod.

Kraus, Poláčková (2001) uvádí ještě jiný pohled na současnou rodinu a tím je pracovní a časová vytiženost všech členů rodiny. Proto jim chybí společné aktivity. V rodině s dětmi způsobuje vytiženost rodičů jejich vyčerpání a nedostatek času na společné trávení času, pomoc se školními aktivitami, apod.

II Rodičovské styly výchovy v americko-evropském kontextu

Má práce je zaměřena na výchovu dětí ve vietnamských rodinách v českém prostředí, proto je nutné, abychom se nyní spolu podívali na některé styly výchovy, rodičovské styly v rodině. Rodičovské styly jsou chápány jako edukační působení rodičů v rodinném prostředí. To je velmi složitý a dlouhodobý proces (Gillerová, Kebza, Rymeš, 2011).

V americko-evropském kontextu se používá více zdrojů a modelů výchovných stylů: typologický přístup, model dvou dimenzí, analyticko-syntetický model (Nguyen, 2008). V typologickém modelu jde o tři typy výchovy: autoritářský, demokratický (sociálně integrační) a liberální. Model čtyř stylů nebo dvou dimenzí výchovy uvažuje o dimenzi emočního a výchovného řízení dítěte. Tyto dvě dimenze se kombinují a charakterizují mírou požadavků, nároků a jejich kontroly. V podstatě typologický model a model dvou dimenzí opírají o míru využívání autority a emočního vztahu vychovatele

k dítěti. Model dvou dimenzí je však více užíván k zjištění rodinné výchovy. Zpracovala ho Baumrindová v šedesátých letech a zcela odpovídá modelu tří typů výchovy Lewina. Výhoda obou modelů spočívá ve srozumitelnosti a stručnosti. Nevýhoda však je, že v praxi do obou modelů nelze zařadit všechny styly výchovy (Čáp, Mareš, 2007).

Analyticko-syntetický model nebo model devíti polí je spíše používán v českém prostředí a také se opírá o míru výchovného řízení a emočního vztahu k dítěti, ale každá dimenze - řízení a emoční - je různě zařazena do různých polí, která vyjadřují míru používání výchovného řízení a emočního projevení. Model devíti polí je oproti dvěma předchozím modelům detailnější a umožňuje nám lépe pochopit a nezjednodušit či nezařadit rodiče, vychovatele pouze do tří či čtyř daných stylů, na které jsme zvyklí. Tedy můžeme vytvořit rozmanitější a barevnější styly dle praxí. Tento model však nemá takovou srozumitelnost jako dva předchozí modely (Čáp, Mareš, 2007). V rámci této práce bych si zvolila model dvou dimenzí. Navíc různé výzkumy zaměřené na výchovu ve vietnamských rodinách zatím používaly a používají zejména model tří nebo čtyř typů výchovy (Nguyen, 2008).

Model dvou dimenzí, jak bylo zmíněno, vyjadřuje míru výchovného řízení a emočního vztahu rodiče k dítěti. Tyto dvě dimenze se vzájemně kombinují.

Za kladný emoční vztah k dítěti se považuje zejména:

- Oční kontakt
- Laskavý pohled a tón řeči, pohlazení (u malých dětí)
- Naslouchání dítěti
- Verbalizování toho, co dělá malé dítě – znamená, že rodič o ně má zájem, že ho sleduje.
- Spoluprožívání emocí, živé emoční reagování na situace a události;
- Kladné hodnocení dítěte, jeho dobrých výsledků nebo dokonce pouze projevené snahy dítěte
- Klima pohody při společných činnostech (hrách, zábavách, pracích, učení) (Čáp, Mareš, 2007).

Výchovné řízení spočívá v míře požadavků, příkazů, nároků a kontroly jejich plnění. Silným výchovným řízením se často rozumí přísný, autoritářský styl vedení, bezvýhradné poslušnosti a slepé kázně. Silné výchovné řízení vyjadřuje omezování dítěte tresty a hrozbami. Opak je mírná až slabá kontrola. Požadavků a rozkazů je kladeno málo, nebo pokud jsou, nejsou pečlivě kontrolovány. Opakem silné autority

také může být chápající přístup: požadavky jsou přiměřené k schopnostem dítěte a mají rodiče smysl pro podporu autonomie, svobodné volby dítěte (Čáp, Mareš, 2007).

Tab. 1 Čtyři styly výchovy (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011)

Rodiče	Odmítající	Akceptující
Nároční a kontrolující	Autoritářský styl	Autoritativně vzájemný styl
Nenároční a nekontrolující	Zanedbávající styl	Shovívavý styl

1 Autoritářský styl

Autoritářský styl představuje náročné, kontrolující a odmítající rodiče. Rodič na dítě klade náročné požadavky, ale nehledí na možnosti a schopnosti dítěte, od něj vyžaduje pouze výkon. Silné řízení je charakteristické pro autoritářský styl, kdy rodič přikazuje, zakazuje a dětem dává málo prostoru pro svobodu, samostatnost a volby (Collins, Lauren, 2009). Forma silného řízení je často spojována se záporným emočním vztahem. Rodiče často s dětmi provádí jen krátkou, nekvalitní komunikaci, která je pouze prostředkem k tomu, aby děti kontrolovali. Děti málokdy chválí, kladné chování a dobré výsledky považují za samozřejmost a děti trestají. Často používají fyzické tresty (Gillernová, 2004).

2 Autoritativně vzájemný styl

Oproti autoritářskému stylu, tento styl výchovy také představuje náročné a přísné rodiče, ale jsou zároveň laskaví a mají pochopení pro přání a potřeby dětí, podporují diskusi a komunikaci s dětmi. Jsou kontrolující, ale pomáhají dětem a podporují jejich prostor pro iniciativu a samostatnost. Kladný emoční vztah je předpokladem pro tento výchovný styl. Děti si s rodiči povídají jako partneři. Rodiče dětem věnují čas, hrají si s nimi, vykonávají spolu různé činnosti, tráví spolu volný čas. „Nechybí pohlazení či láskyplný dotyk. Dítě se setkává s povzbuzením a podporou v běžných i vážnějších starostech, dospělí jeho problémy nesnižují.“ (Gillernová, 2004).

3 Zanedbávající styl

Charakteristické pro rodiče tohoto stylu je, že požadavky jsou kladeny málo nebo vůbec a když jsou nějaké na děti kladeny, rodiče je nekontrolují a nevyžadují jejich plnění. I když plní základní potřeby dítěte, jsou obecně odděleni od života svých dětí. Často neprojevují zájem o aktivity dětí, anebo dokonce v extrémních případech je odmítají a jsou k nim citově lhostejní (Cherry, 2014).

4 Shovívavý styl

Rodiče tohoto stylu jsou spíše tolerantní/chápající než nároční, jsou emoční podporou dětem, přijímají je takové, jaké jsou. Jsou k nim shovívaví, laskaví, ale zároveň málo kladou požadavky nebo dokonce vůbec ne a tím dětem také jasně nevymezují hranice. Pro děti jsou spíše na straně přítele než rodičů, a tím jsou vnímání jako netradiční rodiče (Cherry, 2014).

5 Trendy výchovy

Spolu se sociologickými, sociálními a dalšími změnami v rodinných vztazích, struktuře, probíhá také změna ve stylech/způsobu rodičovské výchovy. Různé výzkumy o rodičovských stylech v ČR a v zahraničí uvádí, že dnešní rodiče mají tendenci přiklánět k volnější výchově, od požadavků a příkazů k volnosti (Gillerová, Kebza, Rymeš, 2011).

Rodiče jsou pro děti v dnešní době spíše přátelé než rodiče. Více uvažují o potřebách dětí, vybírají si výchovný styl, který odpovídá jejich možnostem a schopnostem a zároveň potřebám dětí. Rodiče jsou dnes také velmi vytížení pracovními aktivitami, proto se snaží co nejvíce zajistit dětem materiální podmínky, aby jimi nahradili svoji pracovní vytíženost a nedostatek trávení času s dětmi. Názory dětí jsou také více respektovány. Mají právo se podílet na různých rodinných záležitostech a o rozhodování o svém životě, např. o vzdělávacích aktivitách či střední škole. Dá se říct, že probíhá demokratizace v rodině. Tento pojem v minulosti nebyl znám, je produktem dnešního stavu současné rodiny. Všechno toto je možná vlivem globalizace. S různými proudy kultury přicházejí i různé zkušenosti a styly výchovy, které mohou být inspirací v českém prostředí (Gillernová, 2004).

Autoritativně vzájemný neboli demokratický styl se v evropském kontextu považuje za optimálnější pro vývoj dítěte včetně morálního vývoje. Výzkumně se

ukázalo, že jsou-li příkazy nebo rady rodičů předávány přijatelným způsobem, děti je lépe přijímají. Děti, které přijaly demokratickou/autoritativně vzájemnou výchovu, mají rozvinutý smysl pro iniciativu, svobodné rozhodování, apod. (Čáp, Mareš, 2007).

6 Faktory ovlivňující výchovu/ vztah rodiče-děti

Různé styly a způsoby výchovy závisí na různých okolnostech, podmínkách a na prostředí. Faktory ovlivňující výchovu jsou: vlastnosti a zkušenosti vychovávajících; vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávanými a vychovávajícími; vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí; události a změny v podmínkách v nejbližším prostředí dítěte; širší sociokulturní podmínky apod. (Matějček, 1992).

Dříve byla výchova brána jako absolutní působení vychovávajících na děti. Různé výzkumy ukazují, že je to vzájemná interakce mezi vychovávanými a vychovávajícími, v tomto případě mezi rodiči a dětmi. Vychovatel/rodič nejenže dítě vychovává, ale je také vychováván dítětem, neboť je to vzájemná interakce výchovy mezi oběma stranami. Rodič si nevybírám výchovný styl/způsob jako si vybírá zboží či oblíbený školní předmět. Víme, že rodičovská výchova se tvoří dlouhodobým, složitým vývojem a je ovlivněna osobností rodiče. „V jejich utváření spolupůsobí vlastní zkušenost z dětství, vztah k vlastním rodičům a ostatním vychovatelům, dosavadní citový a psychosociální vývoj, inteligence a vzdělání, osobní systém hodnot a ideálů, ale i všechny konflikty, napětí, úzkosti, jimiž ve svém vztahu k dítěti vychovatel prochází“ (Matějček, 1992, s. 60).

7 Možné vlivy migrace na výchovu dětí

Má práce je věnována výchově dětí ve vietnamských rodinách, ale především se jedná o skupinu migrantů s dětmi. Vliv migrace na tuto skupinu je pravděpodobně obdobný jako u dalších skupin migrantů. Proto by bylo vhodné zmínit se o možných vlivech migrace na adaptaci migrantské rodiny do nového prostředí a na jejich rodinný život.

Migrace je běžná věc a v dnešní době a je považována za „normální“ ve smyslu, že každý se může pohybovat a přestěhovat. Každý člověk touží po lepším životě jak ekonomicky tak i sociálně, kulturně. Migrace má však daleko větší vliv na jedince, který emigruje/migruje. Společnost, která ho přijme, je také ovlivněna (Drbohlav, 2001). V rámci této práce bych se zmínila o vlivu migrace na rodinu migranta a vztah mezi rodiči a dětmi.

Hned už po příjezdu do nové země musí cizinec čelit různým překážkám, problémům, psychické zátěži a dalším vlivům prostředí, do něhož se dostal. Jak je známo, kulturní šok je jeden z důležitých faktorů, se kterým se cizinec setká v novém prostředí. Pokud se člověk rozhodne, že zde chce zůstat déle a tady pracovat, musí počítat s tím, že se bude potýkat s více problémy. U Vietnamců jde o problém českého jazyka, integrace, orientace ve společnosti, vztahu k české kultuře a k majoritní společnosti (Vláda České republiky, 2011).

Mimo jiné to, jestli mají s sebou rodinu, neovlivňuje pouze je samotné, ale celou jejich rodinu. Navíc žít na pomezí dvou kultur, zvláště u etnik s odlišnými zvyky, jazykem, tradicemi, není jednoduché pro žádného jednotlivce, natož pro celou rodinu. Rodiče se musí jednak sami integrovat do české společnosti, pak si musí zvyknout a částečně čelit problému ve výchově svých dětí, aby si zachovali své tradiční hodnoty, kulturu a mateřský jazyk. Zároveň musí podporovat, motivovat děti, aby se integrovaly do hostitelské společnosti. Celá rodina se musí snažit, aby se adaptovala do nového prostředí. V adaptačním procesu u migrantských rodin hraje velkou roli kulturní, etnické zázemí (Fuligni, Hughes, Way, 2009).

III Základní historické kořeny Vietnamu

Cílem mé práce je zjistit, jak se mladí lidé druhé generace Vietnamců dívají na výchovu svými rodiči. V předchozí kapitole jsem shrnula hlavní přístupy k členění výchovné výchovných stylů. Považuji za nezbytné zmínit se o historicko-socio-kulturních základech Vietnamu, abychom práci pochopili. Nelze porozumět vietnamských rodinám a výchově dětí v nich bez porozumění sociálním, historickým a kulturním základům Vietnamu.

1 Základní údaje o Vietnamu

Vietnam je země ležící na Jihovýchodní Asii s více než 90 miliony obyvatel. Rozkládá se na 331 211 km². Oficiální název Vietnamu v současné době je Vietnamská socialistická republika. Na sever sousedí s Čínou, na západ a jihozápad sousedí s Laosem a Kambodžou (Hlavatá, 2008). Současný Vietnam má 64 provincií a 54 etnických skupin. Největší skupina jsou Vietové, zhruba 90 % obyvatel. Tyto etnické skupiny mají svoje tradice, kulturní zvyky. V ČR žije převážně skupina Vietů. Mimochodem v dalších zemích jako je USA, Francie, Německo, Kanada žijí i jiné vietnamské etnické skupiny než Vietové (Lan Anh, 2013; Kocourek, 2006b).

Vietnam prošel více než 4000 lety historie. První vietnamské samostatné království bylo Van Lang. Přes dva první tisíce lety vládla pololegendární dynastie: Hong Bang, Thuc, Trieu. Od roku 111 př. n. l. do roku 939 Vietnam byl čínskou kolonií. Po čínské kolonii následuje samostatné vládnutí vietnamských států (Tran, 1999).

Od roku 1858 do roku 1954 kolonizovala Vietnam Francie. Roku 1945 organizace Viet Minh (Aliance založena komunistickou stranou Indočíny) vyhlásila nezávislost Vietnamu. V roce 1954 se konalo v Ženevě jednání o obnovení míru v Indočíně. Podle ženevské dohody Vietnam byl rozdělen na Severní a Jižní Vietnam podél 17. rovnoběžky (Hlavatá, 2008). Severnímu Vietnamu vládli vietnamští komunisté, v Jižním Vietnamu vládla Diemova vláda s podporou Ameriky. Téhož roku 1954 se přesunulo téměř milion katolíků a dalších věřících ze severu Vietnamu na Jih. Od roku 1963 do roku 1973 byla válka mezi Severním Vietnamem a Jižním Vietnamem s účastí amerických vojenských sil v armádě Jižního Vietnamu. Ve skutečnosti vietnamská válka skončila v roce 1975 a to vedlo k sjednocení Severního a Jižního Vietnamu. Vlivem sjednocení Vietnamu byla největší uprchlická vlna ve vietnamských dějinách (Huy Duc, 2012).

2 Historie migrace Vietnamců do světa

Podle údajů UHNR více než 1,5 milionů vietnamských uprchlíků dostalo pomoc od jiných zemí, jako je Korea, Singapur, Thajsko, Hongkong od roku 1975 do roku 1995. Mnoho zdrojů uvádělo, že utekly z tehdejšího Vietnamu skoro tři miliony lidí a půlka z nich nedorazila do zaslíbené země (Huy Duc, 2012). Největší komunita Vietnamců (vietnamských uprchlíků) je v Americe, Francii, Austrálii, Německu a Kanadě. Někteří emigrovali z politického důvodu nebo byli pronásledováni kvůli náboženskému vyznání. Někteří emigrovali za lepším společenským a ekonomickým životem. Toužili po svobodě v osobním životě, ve vlastním podnikání, které zažili v minulém režimu. Rodiče neviděli žádnou šanci pro budoucnost svých dětí pod vedením nové komunistické vlády. Mezi vietnamskými uprchlíky, kteří emigrovali z Vietnamu po politické změně 1975 ve Vietnamu, patřily i elity tehdejšího jižního i severního Vietnamu (Nguyen, 1999).

3 Sociologický a sociální přehled o dnešním Vietnamu

V osmdesátých letech ve Vietnamu proběhla hospodářská reforma Doi Moi, která započala v roce 1986. Nastaly velké změny, podle nichž Vietnam mohl exportovat zboží do světa, dovážet zboží i z nekomunistických zemí. Hospodářská reforma ve Vietnamu následovala po Rusku a evropsko-východních zemí. Tato reforma umožňovala volnější obchod a otevřenější mezinárodní vztahy. Komunistická strana zůstává dodnes jedinou stranou, která má politickou moc v zemi (Ičo, 2006; Nováková, 2006).

Po těchto změnách nastalo zlepšení společenské, ekonomické situace. Před rokem 1986 HDP na hlavu bylo 100 USD. V roce 2014 bylo 2000 USD. Průměrná mzda během roku 2007 – 2015 byla kolem 166 USD, což je devět až desetkrát méně než v ČR (*Tổng Quan về Việt Nam*, 2016; *Vietnam Average Monthly Wages*, 2016).

Občané Vietnamu od této doby měli možnost svobodně cestovat po celém světě. Toto je také důvod vzniku dalších vietnamských komunit v České republice a dalších zemích za jinými účely: podnikání, práce, studium, sloučení rodiny, atd.

Zhruba 70 % Vietnamců ve Vietnamu žije na venkově (*Dân số trung bình phân theo giới tính và thành thị, nông thôn*, 2016) a nejčastějším způsobem živobytí je práce na polích. Lidé na venkově trpí velkým nedostatkem nezaměstnaností a chudobou. Proto rodiče jsou odkázáni na péči svých dětí ve stáří. Vlivem různých sociálních změn a západní kultury se někteří rodiče sami postarají o sebe ve stáří bez finanční závislosti na dětech (Nováková, 2006).

Kromě ekonomického růstu Vietnam je v současné době členem ASEAN, Světové obchodní organizace WTO od roku 2006. Ale občané Vietnamu dále čelí politické diktatuře vietnamské komunistické strany a chybí jim svoboda slova, shromažďování, názoru, náboženského vyznání atd. (Nováková, 2006; *World Report 2015*, 2016).

Vietnamci dnes většinou emigrují dobrovolně pro lepší ekonomický život. Nicméně existují Vietnamci, kteří nepřestávají utíkat před vládnutím vietnamské komunistické strany z důvodů pronásledování náboženského vyznání či politického přesvědčení. Jedná-li se o vietnamské uprchlíky z důvodu náboženského vyznání, jde většinou o občany etnických menšin v horských oblastech či na vysočinách. Vietnamská vláda se snaží cíleně kulturně, zvykově, nábožensky, apod. sjednotit tyto menšiny (*World Report 2015*, 2016).

Z předchozích kapitol čtenáři možná nahlédli do situace současného Vietnamu. Bylo by chybou nezmínit se o procesu přenosu hodnot ve vietnamské společnosti v současné době.

V padesátých letech zemřelo několik nevinných občanů kvůli pozemkové reformě. Nejpodstatnější na tom bylo, že děti udali vlastní rodiče, rodinní členové bojovali kvůli sobě. Dále následovala kampaň za odstranění zkažené a reakční literatury, podle něhož se spálily všechny knihy v jižním Vietnamu, které byly považovány za problematické. Konfuciánské hodnoty byly dlouhodobě dodržovány ve vietnamské společnosti a zvláště v šlechtické vrstvě společnosti: smysl pro rodinu, respekt ke starším a vzdělaným lidem, vykání rodičům, atd. Tyto hodnoty po příchodu komunismu byly považovány za nepřijatelné, nepotřebné a nemorální, neboť podle vlády to prohlubovalo třídní rozdíly (Tran, 2014).

Vietnamští předci skoro od počátku své existence považovali konfucianismus a tradice za součásti svého života a existence, komunismus tak najednou nemůže odstranit všechny hodnoty, které se podílely na utváření identity a existence vietnamského národa během 4000 let. Nicméně má to obrovské dopady na generace, které byly vychovávány a vzdělávány v době komunismu: správné a hodnotné je to, co propaguje vláda a různé orgány, úřady pod vedením vrchních představitelů států (Tran, 2014). V rámci bakalářské práce není tolik prostoru na podrobný popis všech informací, které by byly důležité, proto považuji za důležité pochopit princip života a myšlení v současném Vietnamu, a od tohoto principu by čtenáři mohli vyvodit různé pohledy, vysvětlení pro zmíněné informace v této práci.

4 Poznámky k současné výchově a rodinným vztahům ve Vietnamu

Vietnam v současné době prochází obdobím sociálních, ekonomických a společenských změn po politických změnách v osmdesátých letech. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole o otevírání vietnamských hranic a hospodářského trhu, do Vietnamu přichází různé proudy kultury: západní hudba, filmy, móda a spolu s nimi přišly i současné západní hodnoty: individualismus, svoboda, apod. Proto se výchova ve vietnamské rodině v současnosti také mění. Konfucianismus již není jediným zdrojem čerpání rodičovského stylu, nicméně vliv konfucianismu ve vietnamské společnosti a ve výchově je velmi patrný (Phung, 2006).

Rodina pro dnešního Vietnamce pořád zůstává v původním významu. Tedy rodina ve smyslu rodu. V praxi však ta situace funguje jinak. Ve vesnicích lidé víc žijí ve vícegeneračním domě s několika generacemi a struktura, rodinná výchova se podobá nejvíc rodině z předchozích desítek let. Vietnamská rodina ve městě žije zcela jiným stylem a nejvíce se podobá nukleární rodině v Evropě. Nicméně není překvapující, pokud se ve vietnamských městech najde nějaká vietnamská rodina, která se skládá z více generací.

Dříve se ve Vietnamu vyučovaly pouze humanitární předměty jako je vietnamská literatura, zeměpis, dějepis, morálka apod. Od doby francouzské kolonie se tam začaly vyučovat i přírodovědecké předměty jako je matematika, fyzika, chemie, biologie apod. Dnešní děti a studenti jsou pod větším tlakem než kdykoli předtím. Musí se více učit a umět. Ve Vietnamu se učí od pondělí do soboty a děti odpoledne chodí na různé kroužky matematiky, vietnamštiny, chemie, fyziky apod., některé chodí i na večerní kroužky, včetně víkendových. (Phung, 2006).

IV Výchova v konfuciánském pojetí

1 Konfucianismus v dějinách Vietnamu

Postupem času a pod vlivem modernizace konfucianismus ztratil svou roli ve státní administrativě. Nicméně konfuciánská ideologie o výchově, rodině, jednotlivci hraje velkou roli ve způsobu myšlení, životního stylu vietnamské společnosti. Proto pro pochopení této práce považuji zmínku o základu konfucianismu za podstatnou.

„Konfucianismus je systém myšlenek a názorů založených na učení Konfucia, mudrce žijícího v letech 551 až 479 př. n. l.“ (Hooblerovi, 1997, s. 9). Nebo jinak řečeno je to filozofie života, která pochází z Číny, měla a má na čínskou kulturu a život Číňanů velký vliv. Konfucianismus se rozšířil do více zemí v Asii, jako je Vietnam, Korej a Japonsko (Hooblerovi, 1997).

Konfuciova filozofie je uvažování o vesmíru/nebi a o člověku. To však nestačilo pouze na filozofické myšlení, nýbrž šlo také o praktické učení pro občany ve společnosti. Zdůrazňuje ideály řádu a humanity. Základem konfucianismu je „učit se být humanitární bytostí“ a žít v harmonii s druhými a s přírodou/vesmírem. Mezi Konfuciovo učení patřilo: ideální osobnost; učení se; výchova v Konfuciovu duchu (synovská oddanost, rituály); politika (chování politiků, morálka v politice apod.) (Tran, 2012).

Konfucianismus se spolu s buddhismem a taoismem dostal do Vietnamu během tisícileté čínské kolonizace v Severním Vietnamu od roku 111 př. n. l. do roku 939 n. l. V počátku Vietové převzali tradici a učení Konfucia, které se během vytvoření různých společenství rozšířilo dál v různých oblastech Vietnamu (Müllerová, 2004).

Konfuciovo učení se aplikuje ve velmi mnoha oblastech ve Vietnamu, v rámci této bakalářské práce kladu důraz pouze na pojetí o rodině, výchově a vzdělání.

2 Rodina v konfuciánském pojetí

Z okruhů Konfuciova učení víme, že mezilidské vztahy a rodina měla v konfucianismu významnou roli. Asijská kultura je založena na kolektivistickém myšlení a rodina je jedna z jeho podob. Konfucius uvažoval o rodině jako o základu společnosti, neboť příbuzní tvoří „rod“ a z mnoha rodů se tvoří stát a společnost (Phan, 2003). O rodině v tradičním významu se většinou mluvilo jako o širší rodině s více generacemi a dokonce ve smyslu jako o „Rodu“. Dále v prvním úplném vietnamském zákoníku byla rodina zmiňována jako základ společnosti a „ochrana rodiny je jedním z cílů státu“ (Hooblerovi, 1997, s. 60). Důležitý význam rodiny ve společnosti zůstává dodnes.

3 Synovská oddanost

Podstata konfucianismu jsou „**učení se být humanitární bytostí**“, **respekt** a **láska** jako jedny ze základních konfuciánských hodnot. Rodina je nejdůležitějším místem, v němž probíhá proces „učení se být humanitární bytostí“. Rodiče, bratři, sestry jsou naše nejbližší osoby, proto se máme k nim chovat s respektem a láskou. „Nechováme-li se k bližním s respektem a láskou, s kým bychom mohli jednat s respektem a láskou?“ (Tran, 2012, s. 105). Protože rodina je nejpřirozenější prostředí a dítě se učí správně se chovat, respektovat a milovat druhé lidi v rodině, proto Konfucius považoval **synovskou oddanost** za velmi důležitou hodnotu, aby se člověk stal skutečně ideálním člověkem podle jeho učení. Synovská hodnota znamená zachování respektu a lásky k rodičům. Projevují se v péči o rodiče, společné spoluzití, nezatěžovat rodiče starostmi atd.

Pro sjednocení a pochopení práce budu nadále používat pojem „synovská oddanost“. Ve skutečnosti „vietnamský otec získal podle čínského vzoru moc nad svými dětmi a manželkou jako otec čínské rodiny, ale vietnamské ženě zůstala tradiční autorita“ (Hooblerovi, 1997, s. 60). Ve vietnamštině synovská oddanost znamená „hiéu

thảo“, „hiếu thuận“. Zajímavé je, že z vietnamského výrazu pro „synovskou oddanost“ nevyplývá žádné slovo v souvislosti se „synem“. „Hiếu“ znamená uctívat, respektovat rodiče. „Thuận“ znamená poslechnout rodiče. Znamená, že ta povinnost „synovská oddanost“ platí pro každé dítě ve vietnamské rodině bez ohledu na pohlaví.

Vietnamský učenec konfucianismu 20. století Tran (2012) pojmenoval synovskou oddanost především jako péči o rodiče. Nezmínil, zda se jedná o péči o rodiče ve stáří nebo obecnou péči o rodiče, když syn ještě žije s nimi. Dítě má pečovat o rodiče z lásky a respektu, nikoli z povinnosti. Tran (2012) také orovnal péči o rodiče bez lásky a respektu k péči zvířecích rodičů ke svým potomkům.

Když rodiče ještě jsou na živu, dítě by nemělo působit problémy a starosti. Nemělo by nikam daleko odcestovat od svých rodičů, v případě, že potřebuje někam jet, měli by o tom rodiče vědět, aby si o ně nedělali starosti (Phan, 2003). Nicméně vzdálenost od rodičů je pouze jako příklad toho, aby děti rodičům nepůsobily starosti. V době 20. století a v první polovině 21. století ve vietnamské společnosti cestování nebylo zvykem pro běžné obyvatelstvo.

„Hiếu“ také znamená poslechnout, respektovat rodiče. Dítě má z lásky a respektu poslouchat a nechat se řídit **autoritou rodičů**. Když se jeden žák ptal Konfucia na to, zda dítě má poslouchat rodiče i v případě, že rodiče špatně radí a rozkazují, odpověděl Konfucius, že rozumný člověk by měl všechno rozumem zvážit, zda se jedná o dobrou či špatnou radu a dítě by nemělo jednat od slova do slova, co mu řekne rodič. Nicméně, dítě by mělo zacházet s „nerozumnou radou“ rodičů tak, aby jeho respekt a láska k rodičům pořád zůstaly a pokud rodič nepochopí a nepřijme jeho názor, má se dítě podřídít autoritě rodičů i v tomto případě (Tran, 2012).

Synovská oddanost spočívá i v uctívání rodičů, kdy už jsou zesnulí. Uctívání rodičů není uctívání v náboženském smyslu, nýbrž vychází z respektu a lásky k rodičům. Děti si mají připomínat jejich rady, slova a jejich péči, lásku k nim, když byli ještě naživu. Většinou zodpovědnost za pečování o uctívání rodičů má nejstarší syn v rodině, v rodu.

Kromě zodpovědnosti za uctívání předků, nejstarší syn většinou zdědí po rodičích dům, aby s nimi bydlel a díky tomu mohl se tak o rodiče starat. V praxi pak vzniknou mnohdy různé problémy v souvislosti s majetkem po rodičích.

4 Praktické projevy konfucianismu v rodinných vztazích

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, emoční vztah v euro-americkém kontextu spíše spočívá v projevu navenek: společné aktivity, obejmutí, atd. Asiati a Vietnamci se projevují a dávají své emoce najevo jinak.

Například přímý a častý oční kontakt při rozhovoru pro Evropany se považuje za slušný a žádoucí. U Vietnamců by se to nemělo stát, zvláště pokud se jedná o rozhovor mezi rodiči/staršími lidmi a dětmi/mladšími lidmi, neboť to vyvolává nesoustředěnost a tím pádem ne-respekt k mluvčímu, v přísnějším případě se může jednat o provokaci (Müllerová, 1998).

Jsou různé teorie a vysvětlení, proč Vietnamci nedávají příliš najevo své emoce. Zvolila jsem vysvětlení dle učení Konfucia. To důležité v konfucianismu je harmonie. Aby člověk dosáhl harmonie ve společnosti, měl by se chovat přiměřeně a snažit se ovládat své emoce, pokud je to možné. Vietnamci nejsou zvyklí dávat najevo své emoce (Tran, 2012). Emoce, jako je líbání na veřejnosti, nebylo považováno ve společnosti za slušné. Dnes je to uvolněnější, nicméně Vietnamec na veřejnosti neřekne, že něco se mu nelíbí, nebo že někoho miluje.

Je běžné, že Vietnamec nehodlá někoho kritizovat na veřejnosti. Měl by s ním nejdříve jednat osobně a nekritizovat někoho v přítomnosti cizí osoby. Toto na veřejnosti je možné pouze v nejkrajnějším případě, aby dotyčný „neztratil tvář“ (Kocourek, 2001).

Mimo jiné, vietnamské děti vykají rodičům. Ve skutečnosti neexistuje ve vietnamštině tykání a vykání, ale oslovování záleží na postavení ve společnosti a na věku. V rámci této práce bych zůstala u oslovování v rodině. Často používám ve své práci slovo děti/dítě, protože při oslovování jsou „děti“ ve skutečnosti celý život dětmi. Např. pozdrav pětiletého dítěte a šestadvacetiletého zní stejně: „Já, Tvé dítě, zdravím Vás, otče/matko“. V některých případech „dětem“ majícím rodinu se narodila děťátka, tak oslovují své rodiče za své děti. Už otci a matce neříkají, otče a matko, ale babičko a dědečku. Tedy ve vietnamské společnosti a rodinách platí **hierarchie** a to až dodnes.

Fyzické tresty byly a jsou běžně používány ve Vietnamu a mezi Vietnamci. Dnes to však již není jediným způsobem, aby rodiče dosáhli rodičovské autority, je to však velice tolerantní. Vietnamské přísloví říká: „Milovat znamená dávat na zřezání, nemilovat znamená projevit sladké a milé chování“ (*Thuong cho roi cho vọt, ghét cho ngọt cho bùi*).

Výše byla popsána synovská oddanost, tedy zodpovědnost dětí vůči rodičům anebo co znamená být hodným dítětem. Vzdělání je také důležitý prvek kromě pojmu „hodné dítě“, skrze který se projevuje vztah ve vietnamské rodině.

5 Vzdělání/ učení se

Konfucius byl především učenec. Měl žáky, ale sám se učil celý život. Jeho učení se spočívá ve snaze naučit se být plnohodnotnou lidskou bytostí v lásce a respektu k druhým. K tomu, aby se jedinec stal ideálním člověkem, učení se je nutností. Konfucius zdůraznil slovo „učení se“ - proces, nikoli „vzdělání“ jako výsledek. Učení se podle Konfucia by mělo být cílevědomé, pilné, systematické a moudré, ve smyslu naučit se pochopit jádro věcí. Konfucius byl velmi inteligentní a pilný učenec. Říkal: „často se zapomínáme najíst, spát, protože neustále přemýšlíme. Nemá to takovou cenu jako je učení se“ (Tran, 2012, s. 87). Zároveň také říkal, že pokud se učíme, aniž bychom přemýšleli, nepřináší to žádný výsledek. Každý učenec, který se učí, by se měl snažit dbát na znalosti, které získává během studia, a na zdokonalování své osobnosti. Konfucius velmi cenil **snahu** ve studiu.

Vzdělání bylo vysoce ceněno ve společnosti, přístup ke studiu měli pouze lidé z vyšší vrstvy společnosti, neboť měli dostatek finančních podmínek k tomu, aby jejich děti mohli mít doučování u učitele (skupinové nebo individuální).

Od roku 1070, dynastie Ly, konfucianismus začal mít oficiální vliv na politické řízení ve vietnamské společnosti. V této době vzdělání bylo jedinou cestou k získání pozice ve státní administrativě a vůbec k jinému prestižnějšímu zaměstnání, než pracovat na poli nebo manuálně (Hooblerovi, 1997).

Dříve, když někdo z rodiny uspěl u maturity nebo jiné státní zkoušky, pak k tomu získal nějakou funkci ve státní administrativě a celá jeho rodina měla ocenění od krále/císaře. Maturant se vrátil do své rodné vesnice na houpací síti a celá vesnice ho uvítala průvodem. (Phan, 2003).

V souvislosti se vzděláním a studiem je také důležité podotknout, že pojem „hodné dítě“ nestačí jen na respekt, péči, poslušnost rodičům, ale také to spočívá v tom, aby dítě bylo úspěšné, vzdělané a „hodné“. Neboť skrze jeho úspěch a osobnost druzí můžou posoudit, zda jeho rodiče „uměli“ své dítě vychovávat. Jinak řečeno, být úspěšným ve studiu, v kariéře a osobnostně je způsob, jak být hodným dítětem a vykonat synovskou oddanost a neztratit tvář rodičů a celé rodiny. Je to také zodpovědnost vůči celému rodu (Phan, 2003).

6 Rodičovská odpovědnost

Vietnamská a konfuciánská kultura je podobná evropské kultuře v tom, že rodiče jsou zodpovědní za péči o děti od narození. Dále jsou také zodpovědní za jejich dospívání, za to, kým budou. Zda budou poctivými a můžou být „užitečnými“ společnosti či ne. Jsou zodpovědní za každé chování svého dítěte. Rodiče mají žít čestně, aby po nich děti zdědily šťastný život (Phan, 2003). Starší mají být respektováni, milováni mladšími, ale zároveň také mají nést zodpovědnost za mladší lidi, děti.

Rodičovská zodpovědnost u Vietnamců spočívá v praktických projevech, jako je např. péče o novorozence. Ve staré době se maminky musely zříct různých potravin a držet určité rituály a zvyky, aby dítěti neublížily a aby vyrostlo bezpečně a dobře. Když děti jsou ve školním věku, rodiče se mají postarat o to, aby dítě mělo dobré vzdělání. Po škole jim mají pomoci s hledáním práce. Výběr partnera a manželství dětí také nebyly a nejsou mimo dosah rodičů. Starají se o děti po všech stránkách. Tyto starosti o děti jsou brány jako největší obětavost a láska k dětem (Phan, 2003).

V Vietnamci v České Republice

Vietnamská komunita v ČR je po ukrajinské a slovenské komunitě třetí nejpočetnější skupinou imigrantů v České republice. Podle údajů českého statistického úřadu ke dni 31. 12. 2012 žilo v ČR 57 300 Vietnamců. Pro pochopení práce by bylo důležité zmínit o migraci Vietnamců do ČR.

1 Historie migrace Vietnamců do České republiky

Oproti svým krajanům ve Spojených státech a v západních zemích, vietnamští migranti, studenti v České republice a na Východu Evropy (Polsko, Maďarsko, Slovensko) emigrovali za „státního řízení“ a povolení. Respektive, pro většinu z nich muselo být ctí být vybráni státem, aby emigrovali a potom se vrátit do vlasti také podle „státního řízení“. Účely migrace se však v ČR změnily po roce 1989. Migrační zkušenost Vietnamců v ČR je zcela jiná, než u vietnamských uprchlíků ze sedmdesátých let (Hubertová, 2014). Mnoho z nich popsalo důvod k migraci jako cestu z bolestné ztráty hodnot a vlasti do rukou komunistů. Vietnamci ze severu země emigrovali s cílem zlepšit budoucnost svou a svých rodin. Pocity spojené s politikou u nich byly pouze výjimečné (Huy Duc, 2012; Freidingerová, 2014).

V padesátých a šedesátých letech Vietnam prožíval velmi těžké období v důsledku války s Francií. Vietnam požadoval pomoc ze socialistických států. V rámci této mezinárodní pomoci socialistických zemí, vietnamští studenti a učňové byli posláni do východních evropských zemí: Polska, Maďarska, východního Německa, Ruska, ... a Československa. Pomoc nespočívala pouze v materiálních záležitostech, ale i po kulturní stránce (Hlavatá, 2008).

Česko a Vietnam oficiálně navázaly diplomatické vztahy 2. 2. 1950. Kontakty mezi oběma zeměmi byly navázány již dávno v minulosti díky českým křesťanským misionářům v Asii, přímo ve Vietnamu od 17. století (Hlavatá, 2008).

První skupina Vietnamců, která do Československa přijela, byly děti, sirotci z poválečného Vietnamu, v rámci mezinárodní pomoci. Bylo jich kolem sta a byly umístěny do dětských domovů v Chrastavě na Liberecku (Kocourek, 2006a). Studenti zde získali základní a postupně i odborné vzdělání. Někteří se potom vrátili do vlasti. Na základě dohod mezi tehdejším demokratickým Vietnamem a Československem začaly do republiky přijíždět další skupiny studentů, praktikantů a učňů v osmdesátých a devadesátých letech. Studenti, učňové, praktikanti přicházeli do Československa studovat a pracovat na základě finanční podpory dvou států. Pobyt vietnamských občanů, studentů, ... trval celkem 6 let a sestával z následujících oblastí:

- „Šestiměsíční jazykové přípravy
- Z dvou až tříleté odborné výuky v učňovských zařízeních
- Z výrobní praxe trvající dva a půl až tři a půl roku“ (Müllerová, 1998).

Většinou bydleli v ubytovnách nebo na kolejích. Měli příležitost naučit se česky díky kontaktům s českou majoritní společností v práci, ačkoli kontakt nebyl tolik výrazný. Než do Československa přijeli, měli roční nebo minimálně tříměsíční jazykovou přípravu ve Vietnamu a než začali pracovat a studovat, pokračovali dál ve studiu jazyka. Vietnamští studenti a pracující působili většinou v oblastech: strojírenství, lehký průmysl (textilní, potravinářský, obuvnický, ...), doprava, hutnictví (Kocourek, 2006a).

V šedesátých, sedmdesátých letech byli Vietnamci charakterizováni jako velmi pilně pracující, usměvaví lidé. Výsledky vietnamských studentů tehdy překvapily profesory a lektory na univerzitách a na pracovištích. „Málokdo totiž věděl, že tito studenti jsou doslova pod kontrolním drobnohledem referenta zabývajícího se jejich studijními záležitostmi, který sídlil na příslušném zastupitelském úřadě v Praze“ (Müllerová, 2004). Ten, který měl výborné výsledky, měl „pokoj“. Naopak ten, který

studijní povinnosti výborně nesplnil, byl hned odeslán do vlasti. Neboť výsledky svých studentů vietnamská strana chápala jako reprezentaci země (Kocourek, 2006a).

Mimo jiné se česká společnost v této době příliš nezajímala o vietnamskou kulturu a vůbec o jinakosti. Mnohdy studenti museli čelit různým potížím z kulturních a etnických zvyklostí, dokonce i s rasistickými reakcemi. Obě strany, vietnamské i české, nebyly dobře vybavené na kulturní a etnickou jinakost. Vcelku vztahy mezi Vietnamci a Čechy v té době byly však poměrně dobré a přátelské. Vznikla v té době dokonce smíšená manželství mezi vietnamskými a českými občany (Müllerová, 2004).

2 Vietnamci v České republice po roce 1989 dodnes

Po roce listopadu 1989 v Československu se nastaly velké politické změny. Režim v Československu se změnil. Dohody mezi vietnamskou socialistickou republikou a Československem byly zrušeny. Někteří studenti se museli vrátit do Vietnamu, někteří zůstali a začali žít zcela jiným životem. Tito studenti se stali tzv. „prvním kamenem“ vietnamské komunity v České republice. Po čase začali přivážet i své rodinné příslušníky a příbuzné (Müllerová, 1998).

Proto kromě skupiny studentů a praktikantů v českém školství a v továrnách přišly další skupiny. Byli to Vietnamci, kteří se vrátili do ČR z Vietnamu po ukončení dohod mezi vietnamskou socialistickou republikou a Československem. Další skupina byla skupina Vietnamců ze sousedních evropských zemí, např. z Německa. Největší skupinou vietnamských přistěhovalců je však skupina Vietnamců, kteří v ČR nikdy nebyli, přišli a přicházejí do České republiky za účelem podnikání a sloučení rodiny a mnoho o České republice neví. Mezi nimi patří Vietnamci ilegálně žijící v České republice (Kocourek, 2006b).

Většinou v tomto období přijeli Vietnamci za účelem podnikání. Přibývají však Vietnamci přicházející za jinými účely, tj. následování rodinného příslušníka, získávání kvalitního vzdělání a nalezení nové pracovní příležitosti pro své děti. Vietnamci, kteří se do ČR rozhodli přijet za studiem, si velkou část studia hradí sami, nedostávají již studijní stipendia či podporu státu, jak tomu bylo dříve.

Mnoho Vietnamců pochází z velmi chudých rodin. Museli zastavit veškerý majetek, který měli, a celá rodina investovala do jediného člena rodiny, aby se zlepšila ekonomická situace celé rodiny. Plánovali sem přijet a zůstat pár let, až zaplatí všechny dluhy a částečně pomohou s financemi rodině. Postupně zjistili, že všechno nejde podle

jejich plánu a začali zde zakládat rodiny a jejich děti v České republice tvoří výraznou skupinu na základních, středních i vysokých školách (Freidingerová, 2014).

Freidingerová (2014) také tvrdí, že migrace je rozhodnutí rodiny. O migraci se často rozhoduje rodina, nikoliv pouze jedinec, který by realizoval své osobní cíle. Po příjezdu do Čech se každý Vietnamec snaží co nejvíc finančně pomoci své rodině. Důvodem k migraci u Vietnamce dnes však není pouze finanční hledisko. Rozhodnutí jít do neznáma je také touha po lepším životě pro celou rodinu a především pro jejich děti, aby měly lepší vzdělání (Sdružení pro integraci a migraci, 2013).

Další skupina žijících Vietnamců v ČR je skupina dnešních dětí a studentů, kteří se zde narodili nebo jsou zde už odmalička. Počet dětí druhé generace Vietnamců stoupal od devadesátých let 20. století (Müllerová, 2004). Jedná se o skupinu druhé generace Vietnamců, která hraje důležitou roli v integračním procesu všech žijících Vietnamců v ČR. Tato skupina je nejvíce s kontaktu s majoritní společností, chodí na české školy. Tito lidé se pohybují jak ve vietnamské kultuře, tak v české kultuře a v české společnosti. Znájí obě kultury. Toto zároveň je pro ně těžko zvládnutelné: pohybovat se v obou kulturách, aniž by to způsobovalo mezikulturní či mezigenerační konflikty (Kocourek, 2006b). V českých mateřských školách, základních a středních školách tvoří děti Vietnamců početnou skupinu dětí cizinců.

3 Současnost vietnamské komunity v ČR

Ve Vietnamu žije skoro 60 různých etnik, do ČR však přijíždějí z drtivé většiny (99%) příslušníci většinové národnosti Kinh (Viet). Většina Vietnamců pobývajících v ČR pochází ze severního Vietnamu, kde vliv konfucianismu hraje velmi důležitou roli. Vietnamci se koncentrují nejvíc ve velkých či pohraničních městech: Praha, Brno, Ostrava, Cheb, Plzeň. Věkově je zde nejvíc Vietnamců v produktivním věku od 19-65 let (Kocourek, 2006b; Vláda České republiky, 2011).

Vietnamci jsou známí mezi Čechy jako stánkáři, trhovci z devadesátých let. Postupně se posunuli do kamenových obchodů a často jsou prodavači, podnikateli v oblasti textilu, potravin a v posledních letech i nehtového studia (nehtová modeláž, manikura, pedikura). Musí čelit různým potížím s problémy v životě i v práci, aby mohli pracovat a vůbec žít v cizině. Založili si rodinu. Rodina je rozhodující faktor, aby zde zůstali na delší dobu a vůbec motivací toho, aby usilovali o integraci do české společnosti (Kocourek, 2006b).

Dle Aktuální koncepce integrace cizinců ke dni 31. 12. 2009 v ČR pracuje 35590 Vietnamců na základě živnostenského listu. Přestože Vietnamci v Čechách pracují v různých povoláních, na různých pozicích, drtivá většina z nich zda pracují na základě živnostenského listu bez ohledu na jejich skutečnou profesi (Kocourek, 2006b).

Různé statistické údaje a výzkumy prokázaly, že většina Vietnamců považuje Českou republiku za druhý domov. Počet Vietnamců s trvalým pobytem a dlouhodobým pobytem se neustále zvyšoval od roku 2003 do roku 2010. Ve srovnání s ostatními skupinami cizinců Vietnamci mají tendenci zůstat v České republice déle (Tran, Kušniráková, Plačková, 2013).

4 Integrace Vietnamců

Integrace Vietnamců do české společnosti je významný faktor ve vztahu vietnamských rodin, konkrétně mezi rodiči a dětmi narozenými či vyrůstajícími v ČR. Koncepce o integraci cizinců v roce 2011 uváděla, že mezi nejdůležitějšími faktory ovlivňující integraci Vietnamců patří ovládnutí jazyka, socio-kulturní orientace ve společnosti, pracovní integrace a vztah mezi vietnamskou menšinou a českou majoritou.

Pro pochopení této bakalářské práce je důležité zmínit se o integraci Vietnamců do majoritní české společnosti, abychom lépe pochopili rozdíl mezi první a druhou generací Vietnamců, neboť integrace první a druhé generace probíhá zcela jinak z různých důvodů, zvláště z jazykových. Zkušenosti v hostitelské zemi mohou být významným ovlivňujícím faktorem na výchovu dětí ve vietnamských rodinách. Navíc, integrace migrantů v majoritní společnosti nám může dát komplexnější přehled o jejich životě.

Jazyk je způsob, jak verbálně vyjadřovat naše myšlení, také dáváme druhým vědět, z jaké kulturního zázemí pocházíme, a také vyjadřujeme to, jak chápeme věci (Průcha, 2010). Jazyk nám umožňuje, abychom vyjádřili svůj názor druhým a mohli s druhými lidmi jednat. Skrze společný jazyk, tedy většinou jde o jazyk majoritní společnosti, cizinci mohou navázat vztahy s novými lidmi, přáteli, mohou najít zaměstnání atd. Zvládnutí českého jazyka ovlivňuje mnoho aspektů života cizinců. Mnohdy má rozhodující vliv na kvalitu jejich života, zda jsou přijímáni majoritní společností (Záleská, Bravcová, Horská, 2013).

Výzkumy se však ukázalo, že Vietnamci patří ke skupinám cizinců žijících v ČR s nejnižší úrovní ovládnutí českého jazyka. Nicméně se také ukázalo, že čím cizinec pobývá déle v ČR, tím ovládá češtinu lépe (8-11 let). Zůstává však otázka, zda toto

pravidlo platí i pro Vietnamce a Mongoly, kteří jsou uzavřeni ve své komunitě (Záleská, Bravcová, Horská, 2013).

Další faktory ovlivňující integraci Vietnamců v ČR jsou socio-kulturní orientace a vztah s českou majoritou. Vzhledem k ovládnutí českého jazyka se Vietnamci velmi špatně orientují v české kultuře, v sociálních a právních oblastech. Vztah s majoritou většinou stačí na kontakt „prodavač-zákazník“ a jejich komunikace také neposune nikam dál než o zboží apod. Na kulturní aktivity zřejmě nemají šanci z důvodu vytíženosti v práci.

Ve výzkumech zabývajících se tím, jak se v ČR žije cizincům včetně Vietnamců, odpovídali vietnamští respondenti, že jejich pocit odcizení vzniká ze ztráty rodiny, nepřátelského chování a postoje české společnosti vůči vietnamské komunitě. Někteří si stěžovali na to, že čekání na vyřízení pozvání rodinných příslušníků je příliš dlouhé. (Kocourek, 2006b). Je vidět, že rodina pro Vietnamce stále hraje velmi důležitou roli. Nemohou se tak hned navždy vrátit do Vietnamu, usilují o to, aby sem pozvali své děti, manželku, manžela a další rodinné příslušníky.

Expertí, odborníci, výzkumníci zabývající se Vietnamci a vietnamskou komunitou v ČR se shodli na tom, že vietnamská komunita je uzavřená do sebe. Důvodem může být jazyková, kulturní bariéra, ale také to může být dané jejich asijským charakterem (konfuciánským): komunita pro ně představuje jinou rodinnou formu. Mají si navzájem pomáhat a nenechat šířit špatnou pověst o komunitě, respektive usilovat o to, aby jejich komunita neztratila tvář v očích majoritní společnosti (Kocourek, 2006b).

5 Druhá generace Vietnamců v ČR

Mladí Vietnamci (mladí lidé vietnamského původu), kteří se zde narodili nebo vyrůstali, jsou nazýváni banánové děti - druhá generace Vietnamců (Portes, Zhou, 1993). Jejich rodiče většinou přijeli do Čech v pozdějším věku, musí procházet procesem integrace jako oni, probíhá to však úplně jinak. Rodičům brání jazyková bariéra v integraci a vůbec v kontaktu s českou kulturou i společností, kdežto děti se integrují téměř bez problémů. Mnohdy mají problém s vietnamštinou, nikoli s češtinou, neboť je pro ně mateřským jazykem čeština (Janská, Prušvicová, Čermák, 2011). Děti Vietnamců díky ovládnutí českého jazyka se mohou bez problému stýkat s českými přáteli, s českou kulturou a vzdělání českým školským systémem přijímají hodnoty majoritní společnosti bez potíží. Jejich rodiče s těmito hodnotami nemusí hned souhlasit

nejen z důvodu jazyka, ale také ze snahy zachovávat vietnamské tradice a zvyky. Tendence přijmout české a západní hodnoty za své vietnamskými dětmi nemusí dělat vietnamskými rodičům radost, naopak starost (Jiskrová, 2010).

Identita mladých Vietnamců druhé generace je v současné době velké a rozšířené téma v zemích, kde žijí. Je to také důležité pro mou práci, neboť je to jeden z nejvýznamnějších faktorů, abychom mohli vysvětlit, proč tito mladí Vietnamci, lidé vietnamského původu, se tak nebo onak dívají na různé věci včetně výchovy jejich rodiči, neboť rodina, rodinné vztahy jsou jedny z nejdůležitějších faktorů při vývoji identity adolescentů a dospívajících (Collins, Laursen, 2009).

Identita znamená uvědomění si sebe sama, kdo jsem, kam patřím nebo kým a čím jsem. Studií a výzkumů zabývajících se identitou mladých vietnamských adolescentů v ČR je bohužel zatím velmi málo. Ve Spojených státech je tomuto tématu věnována větší pozornost. Vývoj identita u vietnamských adolescentů je ovlivněn jejich imigrantskou zkušeností a procesem vývoje vietnamských a západních hodnot. Pro sledování identity u vietnamských adolescentů je pak vhodné „doporučit spíše než modely zaměřené pouze na dílčí aspekt identity, tj. etnickou identitu, modely vycházející z pojetí identity adolescentů E. Ericksona a J. Mareii. V těchto pojetích lze identitu sledovat v rámci vytváření závazků a procesu explorace v různých oblastech života adolescenta, v oblasti světozoru, rodičů, přátelství, školy, volného času, osobních charakteristik, partnerských vztahů.“ (Hubertová, 2012, s. 13, 14)

Rodina je primárním socializačním prostředím při vývoji vytváření identity mladých adolescentů. Vietnamské děti a potom adolescenti žijí ale v západní české společnosti, kde se sdílí zcela jiné hodnoty: individualismus, přednost zájmu jednotlivce před zájem kolektivu, svoboda, samostatnost, ... Tyto hodnoty přijímají především skrz vrstevníky, školu a majoritní společnost (do ní patří i média). Vietnamští rodiče často preferují autoritářský styl výchovy, ve kterém používají „diktátorské řízení“ a mnohdy to vede k rodinným konfliktům. Mladí lidé, kteří prošli autoritářským stylem, mají slabší sebevědomí než ti, kteří neprošli autoritativním stylem. Mladí Vietnamci, kteří se narodili ve Vietnamu, méně hodnotí výchovný styl jejich rodiči jako autoritářský, kdežto děti, které se narodily v Americe, častěji hodnotí výchovu jako hodně přísnou (Nguyen, 2008).

Vrstevníci hrají důležitou roli v době adolescence, zvláště u dětí migrantů a v tomto případě u vietnamských dětí. Vrstevníci pro vietnamské děti jsou především ti, kteří s nimi hovoří stejným jazykem, kterému rozumí a představují sdílení společných

životních zkušeností, problémů, úspěchů. Skrze vrstevnické a přátelské vztahy se vietnamské děti naučí se orientovat v různých situacích života týkajících se české kultury, tradice, zvyků, což jim neposkytují jejich rodiče.

Vietnamské děti se oproti svým vrstevníkům evropského či amerického původu dostávají k autonomii v pozdějším věku. Moc nebo dokonce vůbec nesmí chodit ven, na party, diskotéku nebo přespat u kamarádů. Pro děti euro-amerického původu je to běžnější. Děti asijského původu včetně dětí Vietnamců po škole více pomáhají rodičům. Většinou jde o fyzické činnosti a podporu rodičům. Tyto děti jsou také pod větší a stálou kontrolou rodičů. Rodiče od nich požadují dodržování autority a asijských (vietnamských) hodnot (Collins, Laursen, 2009).

Vlivům školy ve vývoji identity mladých Vietnamců je zatím věnována pozornost pouze v rámci školních výsledků a úspěchů dětí Vietnamců (Janská, Prušvicová, Čermák, 2011). Lze zjednodušeně nazvat druhou generaci Vietnamců jako generaci, která žije na rozhraní obou kultur, jako generace, která přináší do obou kultur „jiné pohledy“ včetně pohledu na rodinné hodnoty a výchovu. Jsou to děti, které vypadají asijsky, ale v době nosí víc než to, co je asijské (Hubertová, 2014).

6 Vietnamská rodina v České republice

Vietnamci své děti svěřují do péče Češek, kterým říkají babička nebo teta. Důvodem je jejich pracovní vytíženost. České babičky či tety se starají o děti, když jsou rodiče v práci a nejenom když jsou v práci. Některé děti se vidí se svými rodiči pouze o víkendech či dokonce jednou měsíčně. Díky této službě se vietnamské děti rychleji naučí česky. Tyto babičky či tety jim pomáhají s domácími úkoly. Jezdí s nimi na výlet, hrají si s nimi ve volném čase. Jsou to také lidé, kteří zastupují jejich rodiče. Důvod je pracovní vytíženost a neznalost českého jazyka rodičů (Jarkovská, 2015).

Vietnamci jsou zvyklí mluvit u jídla. Neboť to není pouze čas na jídlo, je to i čas na komunikaci a setkávání v rodině. V ČR se rodina vidí většinou u večeře, protože rodiče pracují celý den a děti jsou ve škole nebo u chůvy. Je to příležitost na vyptávání se na uplynulý den, co se stalo a také čas na to, aby rodiče kontrolovali své děti, zda plnily školní povinnosti, kroužky apod. (Bittnerová, Moravcová, 2006).

Přestože jsou daleko od své vlasti, snaží se udržovat tradiční zvyky. Zároveň musejí čelit různým vlivům globalizace a socializace, konkrétně pod vlivem českého prostředí, aby udržovali tradiční hodnoty. Vietnamská rodina v zahraničí prožívá a projde jiným vývojem než vietnamská rodina ve Vietnamu. Tím rozdílem je

imigrantská zkušenost a proces přenosu vietnamských, tradičních východních hodnot a hodnot společnosti, ve které žijí Vietnamci. Většinou jde o západní země, kde „střet“ kulturních a tradičních hodnot je bystřejší a složitější (Hubertová, 2014).

Jak bylo zmíněno v kapitole „historie migrace Vietnamců do České republiky“, vietnamští rodiče se „vzdali“ svých přátel, sourozenců, rodičů, svých zájmů, aby se vydali do neznáma se snem přinášet lepší budoucnost pro své děti a celou rodinu. Toto není všechno, co působí komplikace v jejich životě v cizině. Přes veškeré překážky v neznalosti jazyka, integrace do majoritní společnosti, apod., se snaží udělat všechno proto, aby jejich děti nemuseli žít takovým těžkým životem jako oni. Vietnamští rodiče požadují po svých dětech, aby dodržovali původní vietnamské hodnoty: rodina, dobré rodinné vztahy, respekt ke starším lidem včetně autority rodičů, žít především pro rodinu, atd. Přejí si, aby jejich děti zachovávaly vietnamské kořeny (Jarkovská, 2015).

Přestože důvody k migraci a motivaci pro integraci Vietnamců ve Spojených státech a v České republice jsou jiné, jak již bylo zmíněno, američtí Vietnamci emigrovali z ekonomických i z politických důvodů; nechat být zatčení na cestě pro ně znamenalo konec, proto neměli jinou možnost než se integrovat do americké společnosti (Huy Duc, 2012). Po vlnách vietnamských uprchlíků následovala další vlna vietnamských emigrantů za účelem sloučení rodiny. Nicméně nelze říct, že všichni američtí Vietnamci jsou integrováni do americké společnosti. Lze předpokládat, že očekávání vietnamských rodičů jak v Americe, i tak v České republice jsou stejné: rodiče obětovali vlastní život, aby emigrovali do cizí země, aby pro děti vybudovali lepší budoucnost. Vietnamští rodiče v Americe jsou ve výchově výrazně ovlivněni konfuciánským pojetím výchovy. Různé výzkumy realizované v Čechách zaměřujících se na Vietnamce a částečně na rodinný život Vietnamců v Čechách ukázaly na konfuciánské vlivy na život Vietnamců v Čechách a jejich rodinný život (Jarkovská, 2015).

Výzkumy a studie zaměřené na rodičovské styly u Vietnamců v Čechách zatím nejsou, můžeme vycházet z výzkumů o vietnamských migrantech v jiných zemích, např. ze Spojených států, z Austrálie, kde jsou vietnamské komunity velké a jim je věnována velká pozornost včetně rodičovských stylů. Rozdíl mezi Vietnamci v Čechách, ve Spojených státech, v Austrálii a v jiných západních zemích spočívají v důvodech migrace (Hubertová, 2014).

Vietnamské komunity ve Spojených státech a v Austrálii převážně tvoří Vietnamci emigrující z Vietnamu po historické události v Jižním Vietnamu v roce 1975,

totiž z politických důvodů, kdežto Vietnamci v Čechách jsou převážně ekonomičtí migranti a většina z nich pochází ze Severu Vietnamu. Integrace Vietnamců v těchto zemích také probíhá jinak než v České republice. Sociokulturní okolnosti v americké společnosti jsou zcela jiné než v České republice. Vietnamci Severního Vietnamu byli vychováváni dle „komunistických ideálů“, Vietnamci Jižního Vietnamu prošli delší dobu jinou výchovou, přestože vycházeli ze skoro stejných výchovných východisek: konfuciánského pojetí a vietnamské tradice.

Experti ve Spojených státech o Vietnamcích, výchovných stylech vietnamských rodičů a identitě mladých Vietnamců se shodly na tom, že vietnamští rodiče preferují autoritářskou výchovu. Můžeme však očekávat podobné výsledky z podobných výzkumů i o výchově u Vietnamců v Čechách (Hubertová, 2014).

Praktická část

VI Úvod

Cílem mé bakalářské práce je popsat, jak vnímají mladí Vietnamci druhé generace výchovu svými rodiči. Výzkumná otázka v praktické části byla formulována takto: Jak mladí Vietnamci vnímají výchovu svými rodiči?

VII Výzkumná metoda

Zvolila jsem kvalitativní přístup k výzkumu, který se zaměřuje na zkušenosti a prožívání respondenta, umožňuje hloubkový popis a získat podrobnosti případu. Díky tomu můžeme zodpovědět na výzkumnou otázku „jak“. Moje téma je výchova dětí ve vietnamských rodinách. Výchova v interkulturním prostředí je složitý fenomén, neboť na dítě působí mnoho leckdy protichůdných vlivů. Výzkumy zaměřené na výchovu dětí ve vietnamských rodinách zatím neexistují. Chtěla bych zjistit, jak hodnotí vietnamští adolescenti výchovu rodiči a dále, na základě čeho je postaveno jejich hodnocení, jaké aspekty jsou důležité pro rodinnou výchovu ve vietnamských rodinách. Nevýhodou kvalitativního přístupu může být časová náročnost, vliv osobnosti výzkumníka na celkové výsledky práce a je těžké, dokonce problematické zobecnit výsledky na širší populaci (Hendl, 2008).

Pro uskutečnění výzkumu jsem si zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru, který umožňuje respondentovi dostatečný prostor k vyjádření odpovědí, názorů, ale zároveň dodržuje určitou osnovu, která je předem připravená. Předem připravená osnova rozhovoru by neměla bránit respondentovi v možnosti se otevřeně vyjádřit.

Získaná data rozhovoru jsem zpracovala metodou interpretativní fenomenologické analýzy. Tato metoda nese znaky fenomenologie v tom, že je zacílená na subjektivní účastníkův pohled, současně zahrnuje i badatelovu interpretaci (Hendl, 2005; Smith, Flowers, Larkins, 2009). Byla zvolena jednopřípadová studie, která je vhodná pro ty, co s interpretativní fenomenologickou analýzou začínají, což je i můj případ (Smith, Flowers, Larkins, 2009).

VIII Výzkumný soubor

Vybrala jsem si jednopřípadovou studii, proto jsem do rozhovoru pozvala pouze jednoho respondenta/ respondentku. Jednalo se o účelový výběr. Kritéria pro výběr

respondenta byla: vietnamský původ - oba rodiče jsou Vietnamci, je z druhé generace Vietnamců (narození či příchod do České republiky v raném věku). Trvale pobývá na území České republiky, věk v rozmezí 18-20 let. Záměrně nejsou uvedeny další konkrétní údaje o respondentce, neboť se jedná o velice citlivé téma a pro respondentku bylo zásadní, aby její identita zůstala skryta.

Volba respondentky z věkové skupiny 18-20 byla záměrná. U mladších respondentů by bylo velice složité etické ošetření výzkumu. Respondent mladší 18 let by potřeboval informovaný souhlas rodičů, které by mohlo být velmi komplikované získat. Dále mladí lidé v pozdní adolescenci již mohou mnohem lépe reflektovat své zkušenosti s výchovou rodičů-než například pubescenti a mladší adolescenti.

Rozhovor jsem udělala s respondentkou v klidném prostředí a trval zhruba 90 minut. Jméno respondentky jsem změnila z důvodu anonymity. Respondentka se narodila v ČR, studuje vysokou školu a žije s rodinou trvale v České republice.

IX Technika sběru dat

Pro sběr dat jsem si vybrala metodu hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, která spočívá v tom, že výzkumník předem připraví osnovu rozhovoru, tj. otázky a podotázky, které se zaměřují na téma bakalářské práce. Výzkumník/tazatel rozhovor zorganizuje tak, aby se rozhovor držel tématu, ale zároveň umožňuje pro obě strany volnější styl komunikace. Respondent tak může vyjádřit i své emoce, subjektivní zkušenosti apod. Výzkumník nemusí striktně držet otázky, může doplnit další otázky týkající se tématu dle průběhu rozhovoru (Hendl, 2008).

Před zahájením jsem respondentku seznámila s informovaným souhlasem s výzkumem. Vysvětlila jsem jí podrobnosti souhlasu. Respondentka informovaný souhlas písemně podepsala. Formulář souhlasu je v příloze bakalářské práce.

Používala jsem otevřené otázky, aby respondentka měla více prostoru a možností vyjádřit své názory, zkušenosti, emoce apod. Snažila jsem se respondentce naslouchat a vyjádřit podporu jejímu vyprávění, kladla jsem volně doplňující otázky týkající se tématu mé bakalářské práce bez hodnocení odpovědi či její osobnosti.

X Výzkumná otázka a postup analýzy

Moje výzkumná otázka je: *Jak mladí čeští Vietnamci vnímají výchovu svými rodiči?*

Praktická část mé bakalářské práce je inspirována výzkumem Pykeové (2000), která identifikovala ve svém výzkumu tzv. „obyčejnou americkou rodinu“ jako interpretativní strukturu a normu rodinného života pro dospívající děti korejských a vietnamských imigrantů. Otázky, které jsem používala k zodpovězení mojí výzkumné otázky, jsem formulovala částečně na podkladě z výzkumu Pykeové (2000), a dále na základě vlastního předporozumění výzkumníka danému jevu (v pozici insidera z hlediska znalosti života ve vietnamské kultuře).

Rozdělila jsem otázky na čtyři hlavní otázky:

1/ Jak byste popsala Vaše rodiče?

2/ Jak byste popsala vztah mezi matkou a otcem?

3/ Jak plánujete svoje rodiče v budoucnosti podporovat?

4/ Kdybyste mohla na svých rodičích něco změnit, co by to bylo?

Hlavní otázky měly další pomocné otázky. Celý seznam otázek s pomocnými otázkami je součástí přílohy této bakalářské práce.

Rozhovor jsem se souhlasem respondentky nahrála a poté jsem ho celý doslovně, včetně nespisovných a hovorových výrazů převedla do písemné podoby. Jméno respondentky jsem změnila z důvodu zachování anonymity. Celý text jsem opakovaně prostudovala a udělala jsem poznámky. V přeepsaném textu jsem hledala důležitá témata, o kterých respondentka opakovaně hovořila. Příbuzná témata jsem dala do subkategorií, které patří spolu do jedné obecnějšího tématu: kategorie. Těmito kroky jsem postupně zpracovala, analyzovala celý rozhovor. Kategorie jsem očíslovala jako kapitoly, subkategorie jsem očíslovala jako podkapitoly.

XI VÝSLEDKY

1 Česko – vietnamští rodiče

1.1 Rodiče se počestili

Respondentka se v rozhovoru často zmiňuje o tom, že její rodiče jsou česko – vietnamští. Znamená to, že v některých aspektech se rodiče počestili, v jiných aspektech jsou zase stále vietnamští. Rodiče jsou podle respondentky čeští v tom, že jsou liberálnější ve srovnání s jinými rodiči vietnamského původu. Doma s dětmi komunikují a děti zase cítí takovou otevřenost rodičů, že se například nebojí vyjadřovat i nelibost:

„Tak já bych začala celkově, že oba rodiče jsou ve srovnání s ostatními vietnamskýma o hodně liberálnější. V hodně věcech počestili, i když si to možná neuvědomí, hlavně máma, ona si neuvědomuje. Tohle mi přijde hrozně česká. Já to pak popíšu. Jinak vůči nám rodiče jsou liberální docela. Ale mezi sebou to mají hrozně vietnamský. Jakože jsou pořád vietnamský manželé, ale vůči nám se chovají ne skoro jako vietnamští rodiče, ale spíše už jako čeští rodiče nebo česko-vietnamští bych řekla. Neříkám, že jsou hrozně hodní, že nám všechno dovolují, ale jsou v tomhle prostě hrozně český. Že s náma hodně komunikují. Že třeba prostě s tátou nebo s mámou, když mně něco vadí, že jo nebo bráchovi to vadí, že jo, prostě nějak komunikujem, a nějak se to jako posune. Není to takový, jakože bych se bála říct něco tátovi, nebo mámě nebo že by se brácha bál říct, že tohle ho nebaví nebo tohle on nechce tak.“

1.2 Rodiče jsou i vietnamští

Linh vnímá otce jako hodně liberálního člověka a matku jakou počesttelou. Přesto u matky vnímá i vietnamský charakter, to se projevuje například tím, že se matka bojí mluvit o věcech, které nezná:

„Mámu bych popsala, jakože, hodně se jako stydí vyjít ze svých bublin. Jakože bych řekla, že máma se jako bojí jít do věcí, který nezná. Třeba kdybych chtěla se s ní bavit o věcech, který ona nezná, třeba já nevím, politika nebo kultura nebo obecně, o takových tématech se s mámou bavit nemůžu, protože ona o těchhle věcech nepřemýšlí. Ona přemýšlí třeba jenom o každodenních věcech nebo na její vzpomínky z Vietnamu, nebo nad věcí, která se jí týká hodně. Tak na to se mámy můžu zeptat nebo se s ní můžu bavit o těch věcech. (...) Tak v tomhle si říkám, že jsou oba hrozně jiný, že táta už v tomhle prostě ... jak to říct, prostě rád komunikuje s lidma. Zatímco máma ta pořád

má strach z něčeho neznámého. V tomhleto mi přijde hrozně vietnamská“.

Rodiče se podle respondentky počestili zejména v chování vůči dětem, ale mezi sebou jsou pořád vietnamští manželé. Toto Linh dokládá na tom, že se nechovají jako „obyčejný český pár“, postrádá u nich to, že se například na rozdíl od českých manželských párů nedrží za ruce, nedávají najevo své emoce, nejezdí spolu na výlety nebo na dovolenou a nekomunikují o tématech, která je zajímají, ale baví se pouze o výchově dětí a o rodinném životě:

„Ale posledních deset let, od mé poberty nebo dobu, kterou si já pamatuji, tak jsem je nikdy neviděla držet se za ruku. Nebo ... jako prostě takový obyčejný věci jako pár (...). Já si myslím, že díky Bohu mám dobrý vztah s přítelem, ale jako si nedokážu představit, že mám manželství, ale jenom vychovávám děti, chodím do práce, jako funguji doma nějak. Ale mi přijde, že Naši spolu nějak žijou na jednom místě, ale ... měli partnerský vztah nějaký? Mně to přijde vyšumělý. Víš, když se bavím s českýma kamarádama, tak mi říkají: Naši teď odjedli na výlet nebo odjeli do lázní. Jakože dycky jenom ti dva odejedou prostě dříve. A máma pak u kamarádky má party a tyhlety jako. Protože ti rodiče dycky někam odjedou, ale u vietnamských rodičů jsem nikdy nesetkala s tím, že máma s tátou spolu někam odjeli někam na výlet nebo někam, já nevím, na hory, nebo do lázní nebo tak. Ale v tomhle naši mi přijdou hrozně vietnamský. Já nevím, jak to teď je ve Vietnamu, ale když si vzpomínám na ty vietnamský rodiče, tak to je jenom to, že to manželství funguje jenom, aby se vychovávalo ty děti, aby se postaralo o tu rodinu, žejo. Ale ten vztah mezi těma rodičema jakože, jenom spolu žít. Mně to přijde jako líto

„Mezi sebou nikdy se nebaví v ničem jiným, než o práci v domácnosti nebo v práci nebo tak. Já nebývám doma vždycky, ale když je vidím doma, tak se nebaví v ničem jiným, než v práci, v bráchových povinnostech do školy nebo o každodenních obyčejných věcech“.

„Nedokážu si představit, že budou bydlet spolu sami, až budou starší. A to bude furt takový jako takovýhle: „Co bude k večeři? Tak dobrou“. Jako žádný emoce tam není. To mi přijde hrozně divný. Takže doufám, že se to zlepší, no. Ale není to tak, že by se chystali na rozvod nebo to. Já nevím, je to takový, že já-když vidím jako moje rodiče a pak rodiče přítele. Oni jsou prostě starší než Naši, ale pořád jako... mně to přijde jako dětinský, že jsou spolu, že se objímají, že držejí za ruce a tohle. Sice vůči mně to přijde trochu trapný, když to vidím, ale mně to přijde jako pěkný, i když už jsou spolu dlouho“.

2 Otevřenost ve výchově

2.1 Přiměřený tlak

K respondentce se rodiče chovají liberálně, ale zároveň nastavují hranice, co se týká školy, dbají na její studium. Snaží se ji podporovat a mít pro ni pochopení. Například jí zajistili, aby měla doučování po škole. Nicméně omezovali různé mimoškolní aktivity jako je bavení se s kamarády po škole, či chození na oslavy, aby se mohla soustředit hlavně na školu. Nedaří-li se jí ve škole, nedostane Linh výčitky, ale tzv. „skrytou“ podporu, že to může udělat jinak, aby se to zlepšilo. Pokud jí něco ve škole nebaví, rodiče respondentku netrestají ani se nehněvají. Rodiče taky netlačí Linh, aby byla hodně výkonná a aby měla výborný studijní prospěch, spíše jí podporují a mají pro ni pochopení:

„Od pátý nebo šestý třídy mi začali dávat rodiče doučování, že jsem měla jednou týdně nebo dvakrát týdně někoho, kdo k nám přišel a doučoval mi matiku, protože ta mi nešla (...) Pak v té pubertě 13ti-17ti tak mě hodně tlačili do učení se, hlavně táta. Když jsem chtěla na oslavu něčí nebo to, tak dycky: „Ne, nemůžeš“. Ale pak jsem se vybrečela, tak mi dycky řekl: „Jo, můžeš, ale v deset nebo v osm tě vyzvednem“. Takže se Naši hodně snažili, abych měla školu v pohodě.“

„Ted' hrozně oceňuji to, že mi pořád říkala (maminka), že bych se měla soustředit na školu, což jsem to nakonec dělala. Díky tomu, že mě v pubertě pořád odrazovala od toho, abych se moc nechodila bavit nebo tak. Já jsem stejně chodila ven, žejo, ale nebylo to nikdy moc jako moje kamarádky ve třídě. Ted' se na to dívám, tak si říkám, že to je dobře, ale tehdy mě to hrozně štvalo, žejo. Že jsem musela poslouchat mámu.“

„Já vím, že to nechci dělat, ale mě štve, že mě nebaví překládat články z hodin, hrozně nudný. A když se ptám táty, tak on mi řekl: „co to ve škole děláte?“. Je dobrý, že táta mi taky řekne, že je to na nic, ale musíš to udělat, protože je to pořád škola a když to doděláš, tak budeš mít aspoň titul a budeš mít tu práci zajištěnou jako. Přece jsem říkala, že je spousta lidí, který nemají vejšku a přitom pracují, on mi pak říkal, nebo mně to taky ted' došlo, že je lepší mít něco než žádný titul a shánět práce, no. Takže mě chce dokopat. Jako jsem ted' na vejšce, žejo, takže mě nechávají bejt úplně. Nenutí mě, abych se učila každý den. Na gymplu to taky bylo tak.“

„Třeba minulý semestr jsem si myslela, že mě fakt vyhodí kvůli nějakému blbýmu předmětu, tak říkal táta „jako to je fakt blbý, ale pořád se můžeš přihlásit

jinam. “ Jakože, když neuděláš, tak se nezhroutí celý svět nebo tak, ale pořád říkal, že hlavní je dodělat tu školu, abych měla dobrou práci, žejo. Takto u Nás to pořád funguje. “

2.2 Komunikace s rodiči

Jak již bylo zmíněno, jsou rodiče Linh v komunikaci s dětmi otevření. Používají otevřenou komunikaci jako prostředek, aby dosáhli autority, Linh se snaží vysvětlit, proč chtějí, aby je Linh–poslouchala nebo aby udělala nějaké věci. Podle Linh se její rodiče snaží, aby členové rodiny si rozuměli navzájem, proto také vyjednávají o konfliktech a nepříjemných situacích:

„Samozřejmě, že několikrát došlo k hádkám nebo tohle, ale pak jsme se snažili sednout k tomu a povídat si o tom, i když to bylo hrozně divné. Já jsem tyhle ty ... úplně nesnášela. Já jsem třeba v tý pubertě chovala hrozně k mámě. Byla jsem prostě drzá vůči ní a teď se na to shlížím, že jsem byla fakt drzá. Pak jsme se s mámou hrozně chytly, tak táta musel nějak usnout, my jsme obě začaly brečet a pak jsme to musely jako přestat a pak o den později jsme se k tomu sedly a musely jsme si o tom povídat. I když se nám nechce o tom mluvit, tak někdo jako, většinou bývá táta, že si povídáme o tom. To zní hrozně jednoduše povídat si o tom. “

„Tak si myslím, že u mě to dělali dobře, jakože, dycky, když po mě něco chtěli, tak vždycky vysvětlili, proč. Táta říkal, že bych měla jít na ekonomku, což jsem nechtěla, žejo. Říkal, že bych měla studovat něco jako podnikání, marketing /.../nebo tyhle ty nebo žurnalistiku, kde je jistý, že člověk si najde práci hned po škole. /.../ Dycky naši řekli, proč po mě chtěli tohle, proč chtějí, abych dělala tohle a tohle. Já jsem buď udělala, nebo ne, ale vysvětlila jsem to. Mně hodně pomohlo, když naši se mnou mluvili a vysvětlili, proč něco chtějí. “

2.3 Obsah komunikace

Komunikace s rodiči představovala pro Linh velké téma, ke kterému se často v rozhovoru vracela. Témata, o kterých lze mluvit s maminkou jsou omezená, protože ta vyrůstala ve Vietnamu a neorientuje se v tématech, které respondentku zajímají: Např. v politice, kultuře apod. O tom naopak zase může mluvit s tatínkem. S maminkou si lze povídat o vietnamských tradicích a jejích vzpomínkách z Vietnamu. Linh poukazovala i na to, že sexualita je velké tabu ve vietnamských rodinách. I přes otevřenou komunikaci v její rodině je toto téma pro její rodiče také tabuizované.

„Třeba se když díváme na zprávy a něco se stalo, tak s tátou o tom můžu diskutovat a můžu říct, „Co by bylo kdyby. Já nevím, třeba v Americe kdyby neměli vůbec toho Trumpa nebo tohle“. Tohle máma jak nezná, tak není se s ní o tom možný bavit nebo tak. Tak v tomhle si říkám, že jsou oba hrozně jiný, že táta už v tomhle prostě ... jak to říct, prostě rád komunikuje s lidma. Zatímco máma ta má pořád strach z něčeho neznámého.“

„Ted' mám víc věcí, o kterých si s nima můžu povídat. Hlavně s mámou, žejo, protože, jednak se učím ten jazyk, pak i ty kulturní věci, já nevím, třeba jako svátky nebo proč se ve vietnamské rodině dělá tohle nebo tohle, to jsem se pak jednou ptala mámy a jsem si zjistila, že to je to, o čem si s ní můžu povídat úplně v pohodě. Když se s ní chci povídat o věcech, který mě zajímají, třeba jako, jak to je vlastně s klukama nebo takhle tak ona: „nemysli vůbec na kluky, ale uč se a uč se“ a pořád. Takže když si s ní najdu téma, tak je to vietnamská kultura. To, co ona zná, tak si s ní můžu bavit v pohodě. No, tak prostě některý věci, který vím, tak prostě vím a nepotřebuji se na to ptát mámy. Radši se ani nechci ptát mámy, protože by to bylo asi trapný. Pak s tátou můžu bavit o všem, ale jako je to takový, že se můžeme bavit o politice, o kultuře, o světě a o všem možným a pak se ho když ptám na hrozně obyčejný věci, třeba, kdy Ti přijde, že je vhodný čas bydlet s přítelem nebo s přítelkyní nebo tak a on mi řekne třeba: „to já, to je na tobě, tohle já ...“ on v tomhle mi přijde, prostě hrozně táta takovej. Můžeš se s ním bavit o všem, ale pak když chceš od něho nějakou radu do života, tak uhýbá.“

„Pak v realitě ve vietnamských rodinách je hrozně těžký si povídat o věcech, který jsou úplně, úplně jasný. Třeba spousta vietnamských holek v pubertě má kluka nebo tohle, ale když se ptají rodičů, tak pak jako jo jo, ale pak se nikomu nechce o tom bavit. Třeba máma nebo táta ví o tom, že to dítě má kluka nebo holku, ale nikdy se o tom nebaví jako společně.“

2.4 Překážky v komunikaci s rodiči

Linh pociťuje, že s tatínkem může mluvit o čemkoliv, kdežto s maminkou se může bavit pouze o některých tématech. Zmínila se, že překážkou v komunikaci s matkou může být její nedostatečná znalost vietnamštiny a vietnamské kultury a vůbec znalosti o Vietnamu. Tuto překážku v komunikaci mezi ní a maminkou popisuje takto:

„Já jsem na tom byla úplně stejně, jako je na tom můj brácha ted'. Prostě doma jsem všemu rozuměla, něco jsem dokázala říct, ale hrozně špatně gramaticky (...). Ted',

brácha, ten pak ... vůbec nemluví vietnamsky. Možná něco málo dokáže říct, že chce hůlky nebo nevím, nechce moc rýže nebo ne, jo. Prostě základní věci dokáže říct, ale jinak rozumí úplně všemu. /.../Máma je dycky z toho trochu špatná. Dycky říká, že já s bráchou a já s tátou se máme bavit vietnamsky, což vlastně táta už dělá, ale předtím jsem se s ním taky bavila jenom česky, ale já se s ním bavím teď jenom česky.“

„Ten můj vztah s mámou, to bych dobře popsala na tom, protože třeba v pubertě, třeba do sedmnácti let možná do osmnácti let nebo devatenáct let, tak to bylo fakt hrozný mezi mnou a mámou, že si vůbec nepovídaly. Jednak do té doby jsem měla hrozně špatnou vietnamštinu, takže se s ní nemůžu moc třeba hádat. Třeba když jsem s někým nesouhlasila, tak jsem řekla: „Jo, no.“ a pak jsem byla hrozně naštvaná na ni, že mi nerozumí, ale to taky bylo kvůli mně, že jsem to nedokázala to říct, žejo.“

2.5 Volnost ze strany rodičů

Je zajímavé, že i když Linh mluvila špatně vietnamsky, tak jí její rodiče-nenutili k tomu, aby se učila nebo aby chodila na kurz vietnamštiny. Nechávací jí v tom volnost:

Protože mě naši nikdy nenutili, abych se učila vietnamsky, třeba v těch nějakých školách, stejně tak jako bráchu, nikdy ho nebudou nutit (...). Ale přijde mi zajímavý, že nás naši nikdy nenutili do vietnamštiny, zatímco u ostatních ano. Já si dycky pamatuji moje kamarádky, který o víkendech třeba trávily nějaký čas v Sapě v té vietnamské škole a učily se vietnamsky a vždycky říkaly, že to je hrozně nuda, že to je divný a tohle a pak jsem se ptala, když jsem byla ještě malá, proč nechodím na tu vietnamštinu nebo tak. A táta říkal: a ty chceš? On pak říkal jako „Jestli chceš, tak můžeš no.“ Takže dycky to bylo takový, jakože nechali tomu volnej průběh, no, hlavně táta a to si myslím, že to je dobře.“

2.6 Svoboda rozhodování

Rodiče Linh vysvětlují, proč po ní něco chtějí. Mají sice nějaké očekávání, ale nakonec jí nechávají, aby se sama rozhodovala o svém životě. Proto nevnímají svobodná rozhodnutí Linh jako vlastní zklamání. Dcera má možnost se svobodně rozhodovat například i oblasti partnerské volby. Linh popisuje takto:

„Už jsem se s tátou několikrát bavila o tom, že (škola) mě už nebaví, dycky mi řekl, hlavně udělej. Kdybych ji neudělala, byl by zklamanej, ale pořád je to takový, jakože mi naši nechávají volnu ruku, že mi táta jednou řekl, že seš dospělá, tak co děláš, udělej tak, jak myslíš, no.“

„Že já když chodím s kým, chci, nebo když chodím s Čechem, že jsem je zklamala, si myslím, že vůbec. Nevím. Máma jako nejásala, když jsem řekla, že mám Čecha, ale není to tak, že bych ji zklamala. Nechává mě úplně, ať udělám, co chci. „Jestli bude něco, je všechno tvoje vina.“ jako já a všechno můžu sama jakoby. Takže to není takový to, že chodím s kým, chci, tak jsem je zklamala nebo mi to nepřišlo, nebo tohleto mi nikdy neřekli. Ani si nemyslím, že si tohle myslí.“

„Už bych pomalu musela mít svatbu a pak jako dítě, jsem si říkala. To fakt jako ne. Takže v tomhleto naši mě nechávají jako bejt. Máma si samozřejmě přála, abych normálně už měla práci a chystat se na rodinu, dá se říct. Neříkám si, že jsem mladá na to, ale nechci jako. Tak když nechci a nějak to zdůvodním, tak u nás doma mě nechají. To není to, že rodiče mají pravdu a musíš je poslouchat. Nebo já je musím poslouchat teda. Já jsem hrozně ráda, že tak to nemáme, no/.../Jakože má (maminka) sice nějaký očekávání, ale mě do toho nenutí a hlavně kvůli tomu se nehádáme. Takže bych řekla, že to je hlavní.“

3 Konfuciánské pojetí výchovy

3.1 Respekt

Linh je velice ráda za to, že má takové rodiče, jací jsou, že může s nimi komunikovat o hodně věcech, cítí k nim blízký vztah a ví, že rodiče jsou vůči ní otevření. Má to však hranice. Ty hranice spočívají v tom, že její rodiče jsou pro ni pořád rodičovskou autoritou a proto se s nimi nechce bavit „kamarádským stylem“ jako její čeští vrstevníci. Jejich vztah také není kamarádský, ale vztah rodič – dítě. Má vůči nim pořád určitý respekt. Respekt v rodině Linh spočívá i v tom, že respektuje rodiče a další sourozence jako osoby, tedy respekt člověka k člověku, který se projevuje ve správném chování.

„Jako jsem ráda, že s ní (s maminkou) o tom můžu bavit, ale pořád to není to úplně to, že bych s ní byla úplně kamarád nebo to. Tohleto úplně ne. To by mně bylo taky úplně divný, kdybych se s rodiči bavila úplně jako kamarád. Třeba ti čeští spolužáci, tak ti se s rodiči baví jako kamarádi, žejo. Mně to přijde takový hrozně divný vůči rodičům. Ne, že bych to brala, že je to nerespektování rodičů nebo tak, že se s nima bavíš úplně o všem možným jako kamarádi. Ne, že by to bylo neuctivý vůči rodičům, ale mně to přijde trapný, žejo. Protože já na tohle jsem už stará, abych se bavila s rodiči jako s kamarádama. To, že bych s tátou nebo s mámou zavtipkovala? To mi přijde divný.“

Tohle bych charakterizovala můj vztah k rodičům jakože, ne kamarádský, ale jsem prostě jejich dítě, že jsem v té pozici níž pod nima. Jako jsem trošku, ne moc.“

„Mám k nim blízký vztah. Pak se s nima můžu bavit vo čemkoliv, co mě trápí nebo takhle. Ale neoznačovala bych ho za tolik blízký, že bych se s nima jako bavila úplně kamarádsky nebo tohle. Mně by bylo asi trapně. Já nevím, když nějaký známý jeho nebo náš rodinný známý má třeba narozeniny, tak sedíme vedle sebe a dáme si pivo, ale pořád si povídáme prostě normálně, není to takový jakože, že u piva z nich můžu udělat kamaráda, to mi přijde hrozně trapný. Prostě když vidím český kamarády, jak pijou pivo a povídají si s rodičema jako s kamarádama, to mi přijde trošku divný. Takže takhle blízký to není, ale tak jako je v pořádku ten vztah, tak jako v pohodě blízký vztah.“

„Tak pak mi říkal (táta), že jestli s tím nepřestanu, jakože jestli se nezačnu chovat líp doma, tak jsem je fakt zklamala, no. Jakože jsem někdy něco nezvládla. Třeba, já nevím, nějak jsem se dostala na gympl, na veřejku nebo tohle. I kdybych se tam nedostala, tak bych je nezklamala tolik, jako kdybych se choval jako hrozně blbec doma, no (...). Zklamala bych je nejvíc, kdybych se chovala hrozně vůči nim nebo bráchovi nebo tak. Nevím, kdy jindy jsem je zklamala. No, hlavně v tom, jak jsem se chovala v té pubertě.“

3.2 Vděk rodičům

Linh cítí nyní vděk rodičům za to, že jí dobře připravili do života. To dokládá tím, že jí v pubertě například vedli k domácím pracím a péči o bratra, které v té době nechtěla dělat:

„Jako já jsem ráda, že jsem musela v pubertě projít vším tím jako, že jsem v rodině to nejstarší dítě, tak jsem musela postarat o tohle a pak o brácha a pak doma dělat práci a tohlensto, takže to mě naučili a teď jsem za to hrozně ráda, žejo. Jako jsem fakt ráda, že dokážu uvařit a uklidit celej barák, když nikdo doma není. Myslím si, že mě docela dobře připravovali.“

3.3 Podpora rodičům

Linh jednoznačně plánuje podporovat rodiče i ve stáří. Chce rodiče podporovat jak po finanční tak i po emocionální stránce, i když si není jistá, zda rodiče zde v ČR zůstanou. Mimo jiné jí také hodně záleží na tom, jestli se rodiče k sobě chovají blízce,

mají jeden o druhého zájem. Linh se zmínila o tom, že její rodiče mezi sebou mají „vietnamský vztah“ a toto právě je věc, kterou by ráda změnila k lepšímu. Přeje si, aby více komunikovali o věcech, které je zajímají a aby si udělali víc času pro sebe tím, že budou jezdit sami na hory, na výlety apod. Řekla, že ona se nebude mít dobře, pokud se rodiče nebudou mít dobře:

„Samozřejmě bych je chtěla nějak jako podporovat, ať už finančně nebo psychicky tím, že se budeme scházet, žejo. No, prostě bych nechtěla, aby naši skončili v domově důchodců nebo tak (...). Myslím si, že táta s mámou spořeji jako, mají nějaký finanční rezervy, ale nechci, až budou starší a až budu mít rodinu, brácha bude mít rodinu, aby se ten vztah úplně odtrhnul jakože, rodiče zestárnou a už v podstatě nejsou. Jako to bych asi nechtěla. Takže si myslím, že bych se o ně chtěla ve stáří postarat nějak. Právě máma říkala, že uvažuje o tom, že by se chtěla vrátit do Vietnamu, ale táta prej vůbec. Já si myslím, že možná zůstanou tady no, ale já sama nevím, oni sami ani neví, nebo máma ještě neví. Ale jestli zůstanou tady, tak bych chtěla, abych se o ně nějakým způsobem starala. Protože mi přijde prostě nefér mít rodiče v domově důchodců.“

„Prostě je chci podporovat psychicky a začleňovat je do té rodiny a pak finančně, to by záleželo na tom, že jestli budou pořizovat nějaký byt jinde nebo budou bydlet jinde. Prostě tohleto zařizovat, ať se rodiče sami nemusejí postarat o to, co nutně potřebují. Já nevím, třeba léky, nebo takový ty jako pojištění, nájem, si myslím, že v té době bych rodičům už mohla zajistit. Prostě takovýhle věci je podporovat. No a tak to doufám, že to vyjde, jak finančně i mentálně. Prostě s nima být, i když to nebude tak jednoduchý, žejo.“

„No, právě to, jak se chovají k sobě, nebo spíš fungujou, nefungujou. Jednak mě je líto. Vím, že oni jsou spolu. Spolu žijou, ale tohleto. Mně jako je líto. Mě to štve. Ne, že mě to štve, zní to hrozně. Ale prostě já je vidím každý den, jestli se neodstěhují, tak je budu vidět takhle každý den, protože oni nikam nejezdějí sami. A to právě, jsem říkala, že nikam nejezdějí na hory, na výlety. Takže tohle právě to, co bych na nich změnila, ale je to asi těžký, jak spolu mají ten vztah, no.“

3.4 Smysl pro rodinu

Linh chce rodiče podporovat ve stáří tím, že je chce začleňovat do její rodiny, aby cítili být součástí velké rodiny:

„Chci je podporovat tím, že je budu začleňovat do toho mého rodinného života, jakože

s nima chci nějak trávit čas. Hlavně aby moje děti s nima trávily čas. Co já vím, já budu mít českýho manžela, tím pádem moje dítě bude vyrůstat ve dvou různých jako kulturách. Jakmile o víkendu bude u babičky, tak jednou bude v jiný kultuře a jednou úplně jinde. Nebo ne, úplně jinde, ale bude to různě, tak právě bych chtěla, abych je podpořila tím, že aby se cítili, že budou součástí rodiny, i když už vlastně ta hlavní rodina bude na naší generaci.“

3.5 Gender

Ve vietnamských rodinách má téma genderu v dnešní době pořád důležitou roli. Běžně mají chlapi významnější postavení než dívky. Linh se ale cítí rovnocenně a myslí si, že její rodiče ji nikdy díky tomu, že je dívka, nepodceňovali a nedávali najevo, zda má kluk nebo holka v rodině důležitější roli:

„Třeba mi přijde zvláštní, že když se bavím s jinými Vietnamci (...). Třeba, já nevím, holce je dvacet něco a klukovi je dvacet a když se s někým takhle bavím. Tak mi přijde, že rodiče mají víc toho syna než tu dceru. Jakože rodiče vkládají víc nadějí do toho syna (...). Ten nejstarší syn je prostě následovník rodu a že je hlava rodiny a syn je nejvíc, co ta rodina může přát. To bych řekla, že tohle už je hodně zastaralý. Když jsem byla malá, tak mi maminka říkala, jakože, seš holka, musíš umět tohle, tohle, musíš se chovat vzorně, nesmíš dělat hluk kolem sebe, nesmíš dělat, abys vyvolávala pozornost. Všechno, co holky musejí a nemusejí dělat (...). Ale mi přijde u nás tohleto je v pohodě. Přestože brácha je o mnohem mladší, skoro o deset let, jako naši mě chápou a jako nejstarší holka mám v rodině takovou důležitou roli, bych řekla. Nechci přeceňovat nebo co, ale přijde mi zajímavý, že i holka může v té rodině bejt na hodně důležitý pozici.“

3.6 Obrat k vietnamským kořenům

Linh uvedla v rozhovoru, že s maminkou mluví pouze vietnamsky, s tatínkem může mluvit jak česky i vietnamsky. Její neznalost vietnamštiny a bavení se česky v rodině znepokojuje maminku a proto si přeje, aby se Linh s jejím tatínkem bavila i vietnamsky:

„Mámě je dycky z toho trochu špatně. Dycky říká, že já s bráchou a já s tátou se máme bavit vietnamsky, což vlastně táta už dělá, ale předtím jsem se s ním taky bavila jenom česky, ale já se s ním bavím teď jenom česky, ale máma samozřejmě, žejo, aby

brácha uměl vietnamsky. “

4 Plány ohledně výchovy vlastních dětí

Ptala jsem se Linh, jak by plánovala výchovu dětí v budoucnosti. Odpověděla, že chce děti vychovávat podobně jako její rodiče. Chce děti podporovat a být otevřená vůči nim:

„Asi bych si brala příklad našich. Já si moc nepamatuji na to dětství, jestli na mě byli hodný nebo tohle, ale rozhodně bych svoje nemlátila, jak mě mlátili naši. Ale myslím, že tohle udělali naši. A chtěla moje děti učit vietnamsky, ale nechtěla bych je nutit do toho. Chtěla bych to udělat, jakože, doma se mluví vietnamsky i česky, možná i jinýma jazykama. Dělala bych podobně asi.“

Tazatelka: Jak podobně?

„No, právě, jakmile to dítě začne chodit do školky, nebo do školy, tak na nic jinýho nemá čas než na školu nebo kroužky nebo a pak na život doma nebo mezi kamarádama. Tak bych jako to dítě nasměrovala tak, by se soustředilo na školu, ale nedělala bych způsobem jakože, budeš chodit na doučování a tak. Jako celej den zahlcený knihama. Prostě kde to dítě má slabý stránky, tak jenom popohnat a ne nutit ho do ničeho, co ho nebaví. Jako když ho to nebaví a je to pro něho dobrý, tak bych se mu snažila vysvětlit. Třeba když moje dítě nebude studovat na VŠCHT, nebude na technický obory, tak ho nebudu nutit na doučování několik týdně z chemie nebo tohleto. To mi přijde prostě nesmyslný. Takže bych byla hodně, no ono je hrozně snadno říct, jaká bych chtěla bejt, ale nevím, jaká budu. Ale chtěla bych bejt hodně jako komunikativní, což jako není jednoduchý, ale už od začátku ty děti vychovávat k tomu, aby se doma vo všem mluvilo. To mi přijde nejzajímavější, nedůležitější možná.“

Diskuse

Výsledky, které vycházely z rozhovoru s Linh byly velice specifické, vzhledem k tomu, že má oba rodiče Vietnamce a Linh sama je narozená v ČR. Obvykle vietnamští rodiče jsou vnímáni vietnamskými adolescenty jako autoritářští rodiče (Nguyen, 2008) a vietnamští adolescenti jsou často kritičtí k výchově svými rodiči. Výzkumů zabývajících se výchovou dětí vietnamského původu druhé generace v českém prostředí zatím chybí. Výzkumy Jarkovské (2015), Bittnerové a Moravcové (2006) jsou sondou do rodinného života Vietnamců v Čechách, ale nebyly zaměřeny na výchovu dětí ve vietnamských rodinách.

Výzkumy Nguyena (2008) a Pykeové (2000) které byly realizovány v USA a jsou zaměřeny na výchovu dětí ve vietnamských rodinách, se dají aplikovat i na české prostředí. Přestože důvody k migraci a motivace pro integraci do západní společnosti jsou rozdílné, dané např. historickým kontextem (převážně politická emigrace do USA po tzv. americké válce neboli válce ve Vietnamu x převážně ekonomická emigrace do postkomunistického Československa), hodnotové žebříčky Vietnamců žijících v ČR či v Americe a v dalších jiných cizích státech jsou podobné. Pro Vietnamce je důležitý smysl pro rodinný život, respekt ke starším lidem, starším sourozencům, rodičům, respekt ke vzdělání, uctívání předků, apod. Společné znaky druhé generace Vietnamců žijících v ČR a žijících v severní Americe lze shrnout takto: život současně ve dvou kulturách (ve vietnamské a české x americké kultuře), jsou vzdělávány místním školstvím, přijímání západních hodnot za své, preferování místního jazyka v komunikaci, omezená znalost vietnamštiny a vietnamské kultury apod. (Hubertová, 2014).

V rozhovoru Linh často srovnávala své rodiče s jinými vietnamskými či českými rodinami. Svoje rodiče označuje spíše jako česko – vietnamské rodiče než pouze vietnamské. Její rodiče jsou Linh považovány za počestné, protože s ní komunikují, protože ona se nebojí říct rodičům o svých názorech, dokonce i o negativních zkušenostech. Její rodiče jsou pořád vietnamští v tom, že se chovají k sobě navzájem „hrozně vietnamsky“.

Ptala jsem se Linh: „co bys změnila na svých rodičích?“ Odpověděla, že by změnila vztah mezi nimi samotnými. Její zájem je v současné době zaměřen na vztah mezi rodiči. Už jí nezajímá to, zda se hádá s rodiči nebo ne, protože se vztah mezi ní a rodiči hodně zlepšil. Pro dobré vzájemné fungování vztahu mezi matkou a otcem je dle

Linh zapotřebí projevování emocí a kvalitní komunikace. Kvalitní komunikací se rozumí intenzita, širší výběr témat (zájmy, společenský život, zábavy, ale nejen o rodinném životě a východě dětí). Mezi důležité projevy emocí mezi rodiči Linh řadí: držení za ruce, objímání, společné zážitky při příležitostech jako např. dovolené, výlety apod. To je běžné pro partnerské vztahy a v rodinném životě na západě, nikoli pro vietnamské rodiny a vietnamské páry. Linh považuje to, že partneři projevují „emoce“ a dávají najevo kvalitu svého vztahu, jako normu partnerského vztahu. Tuto normu vnitřně přijala a domnívá se, že tyto znaky patří do fungujícího a zdravého vztahu.

Akceptace západních hodnot je velmi častý projev druhé generace Vietnamců nejen v České republice, ale i v severní Americe, kdy vietnamští adolescenti považují západní hodnoty za své a tyto hodnoty se staly tzv. „normalitou“ v jejich mezilidských vztazích. Jiné hodnoty včetně některých vietnamských už jim nejsou blízké. Např. je běžné ve vietnamské kultuře, že se nedívají přímo do očí při komunikaci, i to, že se lidé neprojevují lásku k manželce či k někomu v přítomnosti druhých lidí a není např. zvykem ani ekonomicky dostupné, aby Vietnamci jezdili na výlety. Volný čas a projevy emocí jsou u Vietnamců jinak pojímány.

Linh srovnává otce a matku, do jaké míry jsou ve výchově „počeštění“. Pro Linh je tatínek víc český, protože s ní víc komunikuje a jejich komunikace většinou bývají přirozené. Povídají si o různých tématech, kdežto s maminkou nemůže mluvit o tématech, jako je politika, sociální dění apod., protože maminka se v těchto oblastech nevyzná. Maminka je v tomto pohledu velmi vietnamská. Je velmi zajímavé, že Linh jasně vymezuje hranice českých a vietnamských hodnot. Přirozeně mluvila o českých a vietnamských hodnotách. Důvodem může být to, že se pohybuje a vyzná se v obou kulturách.

Vietnamští adolescenti často popisují vlastní rodiče jako „diktátory“, kteří pro ně nemají pochopení, umí pouze přikazovat, rozkazovat, kontrolovat a vyčítat, neumí pochválit a s nimi nekomunikují (Nguyen, 2008). Asijským dětem včetně vietnamských je umožněna autonomie v pozdějším věku, než je běžné u jejich vrstevníků ze západní kultury, týká se oblastí jako např.: pouštění ven, přespávání u kamarádů, party, oblékání, poslouchání moderní hudby apod. (Collins, Laursen, 2009). Hodnocení Linh na výchovu jejími rodiči je odlišné od ostatních vietnamských adolescentů. Ona své rodiče popisuje jako podpůrné, laskavé a vzorné rodiče. Často porovnává odlišnost svých rodičů a jiných vietnamských rodičů v tom, že její rodiče jsou liberální. Nutili ji sice do učení, ale to zároveň chápe tak, že pro ni chtějí jenom to nejlepší a je za to ráda. Do

učení vietnamštiny jí nikdy nenutili. Její rodiče dbají na její školní výsledky, zajímají je její známky, ale pokud se jí nedaří ve škole a něco jí nebaví, nevyčítají jí. Tedy tlak na ni ze strany rodičů je přiměřený, berou na ohled její schopnosti a možnosti.

Můžeme říct, že to, jak hodnotí Linh vztah a komunikaci s rodiči, je překvapující oproti hodnocení jiných vietnamských adolescentů. Ve výzkumu Bittnerové a Moravcové (2006) se také hodně mluvilo o komunikaci ve vietnamské rodině, ale zcela jinak. Vietnamské děti popisují komunikaci s rodiči velmi kriticky. Někdy se člověku může zdát, že komunikace znamená výslech, nástroj, aby rodiče kontrolovali a vyptávali se na jednak školní, tak i jiné povinnosti. Rodiče se ptají a děti poslouchají, odpoví, splní. Nedojde k žádným interakcím, které jsou běžně zaznamenány v západních rodinách (Pyke, 2000). Což může být způsobeno konfuciánským pojetím výchovy. V konfuciánském pojetí výchovy se velmi málo mluví o emocionálních projevech a skoro vůbec nejsou zmíněny emocionální vztahy v rodině a mezi lidmi. Projevené emoce často nebyly ve vietnamské kultuře kladně hodnoceny. Konfucius dokonce považoval projevení emocí za „protiklad“ morálky. (Tran, 2012)

Pro vietnamské rodiče je velmi důležité, zda jejich děti je poslouchají, resp. zda jejich autorita byla/je vyslechnuta. Autorita u vietnamských dětí a adolescentů je velké téma. Často vypověděli, že v jejich rodině vymáhání autority vede ke konfliktům, protože rodiče lpějí na dodržování pravidel, na dodržování vietnamských tradic a autorit. Respektování rodičovské autority je jeden z nejdůležitějších měřítek, nakolik je dobře vychováváno to dítě a nakolik je hodné. Ideologie o hodném a vychovávaném dítěti se může v praxi projevit negativními projevy a komplikacemi pro vztah rodič-dítě v interkulturním prostředí, včetně komunikace v tomto prostředí. Rodiče Linh dávají na výběr, nechávají jí svobodu, aby se mohla sama rozhodovat o svém životě a sama mohla nést zodpovědnost za svá rozhodnutí, což je ve vietnamské rodině poměrně neobvyklé.

Rodiče s Linh hodně komunikují a zvláště o tématech, která jí zajímají: politika, kultura, sociální dění apod. U ní doma se konflikt řeší komunikací a komunikace je také nástrojem dosažení autority rodičů. Znamená to také, že rodiče Linh vždy vysvětlují, proč po ni chtějí, aby něco udělala nebo aby je poslechla. Vysvětlují jí jejich přání. Linh je sama vděčná a je ráda, že jí doposud takhle vychovávali. U všech tyto projevy/znaků můžeme z pohledu západní kultury - z hlediska výchovných stylů říct, že se jedná o autoritativní/demokratický styl výchovy. Je zatím velmi limitované množství výzkumů o rodičovských stylech ve vietnamské odborné literatuře. Konfuciánské pojetí výchovy hraje převážně hlavní roli ve výchově dětí ve Vietnamu. Vliv západní kultury

na společnost ve Vietnamu v posledních letech je zaznamenán jednak v odborné literatuře ve Vietnamu tak i v povědomí široké společnosti. Nicméně zatím není zpracováván žádný model, který by popsal konfuciánské pojetí výchovy i západní vlivy na výchovu dětí ve vietnamské kultuře. Demokratický výchovný styl je preferován vietnamskými dětmi žijícími v USA (Nguyen, 2008), u Linh, žijící v ČR, najdeme totožnou preferenci. Zatímco u většiny ostatních vietnamských adolescentů je demokratický styl rodičů pouze jejich přáním, protože jejich rodiče používají autoritářský styl, u Linh je demokratický styl výchovy rodiči realizován, což respondentka velmi oceňuje. Přestože ve vietnamské kultuře zatím nejsou formulovány podobné modely, koncepty výchovy jako v západní společnosti, dá se předpokládat, že autoritářský a autoritativní styly výchovy lze identifikovat napříč kulturami. (Nguyen, Cheung, 2009)

Komunikace je zásadní téma, o kterém Linh často hovořila v rozhovoru. Špatná a nekvalitní komunikace byla vnímaná jako důvod všech předchozích konfliktů mezi ní a rodiči v pubertě, naopak kvalitní komunikace, častá komunikace mezi ní a rodiči jako znak harmonického vztahu. Rodiče používali vzájemnou komunikaci jako nástroj k dosažení autority a Linh to vyhovuje. Kladně hodnotí tento přístup. To, že rodiče a Linh začali komunikovat, a to, že rodiče jí vysvětlují jejich přání (komunikace), je podle Linh znak české výchovy: rodiče se v hodně věcech počestili, jenomže si to neuvědomují. A jsou češší, protože komunikují s ní. Z rozhovoru nebylo jasné, zda Linh tuto hodnotu demokratického přístupu v komunikaci s rodiči přijala díky styku a komunikaci s českými vrstevníky či skrze mediální prostředky, školu, apod. Nicméně vnímání a demokratická komunikace mezi dětmi a rodiči jako znak české výchovy a oceňování této komunikace se dá považovat za přijetí českých (západních) hodnot za své.

Linh se často zmiňovala v rozhovoru o její omezené znalosti vietnamštiny jako o překážce v komunikaci, zvláště s matkou. Nedostatečné ovládnutí vietnamského jazyka vedlo podle Linh k častým konfliktům a hádkám v pubertě, kdy s matkou nemohla komunikovat a nerozuměla si s ní. V tomto bodě není výpověď Linh natolik překvapující oproti výsledkům dalších výzkumů o vietnamských dětech. Vietnamské děti, adolescenti druhé generace, preferují český jazyk v komunikaci s vrstevníky a ovládají češtinu lépe než vietnamštinu. Některé dokonce pohrdají rodiči z důvodu, že oni neumí česky (Moravcová a Bittnerová, 2006). Komunikace a vietnamský jazyk jako překážka v komunikaci mezi dětmi a rodiči sice nebyly hlavním tématem této práce, ale

ukázalo se, že je důležité toto diskutovat, neboť je to zásadní téma nejen pro respondentku Linh, ale i pro další vietnamské adolescenty žijící v západní společnosti. Tento faktor má pravděpodobně zásadní vliv na vztah rodič – dítě.

Linh na dotaz ohledně plánů na podporu rodičům ve stáří odpověděla: *“Chci zapojit své rodiče do života mé rodiny, aby se cítili být součástí mé rodiny a aby moje děti s nimi byly v kontaktu.”* Linh bere péči o rodiče nejen jako povinnost, ale také jako projev lásky k rodičům. Snaží se udělat to tak, aby její rodiče byli šťastni. Myslí si, že její rodiče od ní neočekávají, aby se oně ve stáří starala. Její osobní snaha a respekt k rodičům ale znamená, že cíl výchovy je dosažen, tj. z hlediska rodičů Linh je dobře vychovávána: vděčí rodičům za jejich výchovu a péči a chce je podporovat. Linh se domnívá, že její rodiče jsou schopni se finančně postarat o sebe sami, ale přesto chce nějakým způsobem, aby její vztah s rodiči jen tak neskončil jejím odchodem z domova do manželství: *„Nechci, aby nás vztah rozpadl, až já vypadnu z domova a brácha vypadne z domova“*. Tento projev lásky k rodičům a pojetí štěstí je podobný u vietnamských adolescentů z Ameriky, kteří byli dotazováni na podobnou otázku o péči rodičů ve stáří. Shodli se na tom, že by nebylo dobré a morální se o rodiče nepostarar. Jejich rodiče se starali o ně celý život, teď je čas, aby oni se starali o rodiče ve stáří (Pyke, 2000).

Rodina ve vietnamské kultuře je chápána v širším smyslu, tedy zahrnuje i prarodiče, tety, strýce a mnohdy i celé příbuzenstvo, celý rod (Phan, 2003). Být součástí celku, společenství (kolektivismus) znamená pro Vietnamce i štěstí, pocit štěstí. Koneckonců toto je rozdíl mezi vietnamskými dětmi vychovávanými vietnamskými rodiči a dětmi ze západního kulturního okruhu. Respekt a láska člověka k člověku, zvláště mezi rodinnými členy a mezi dětmi s rodiči jsou specifické a důležitě kladen důraz v konfuciánském pojetí „být humanitární bytostí“.

Je běžné, že vietnamské děti vykají rodičům. Toto je jeden z projevů respektu ke starším lidem a zvláště k rodičům. Někdo to může vnímat jako hierarchii v oslovení. Linh se necítí dobře, když se s rodiči baví jako s kamarády a také by s nimi nezavtipkovala. Zajímavé na rozhovoru s Linh bylo to, že si přeje, aby její rodiče více mezi sebou komunikovali, aby víc fungovali jako „normální pár“ (český pár) a považuje otevřenou komunikaci za znak české výchovy, zároveň nechce s rodiči mít kamarádský vztah.

Matka Linh si také přeje, aby její děti nezapomněly na vietnamské kořeny. Pro vietnamské děti žijící v zahraničí to především znamená ovládat vietnamský jazyk:

„Maminka chce, abych já s bráchou mluvila vietnamsky“ nebo „Chce, abych já s tátou si povídala vietnamsky, je jí z toho špatně.“ U Linh se to přání vrátit děti k vietnamským kořenům projevuje pouze u matky. U jiných vietnamských rodičů toto přání je velmi časté a pochopitelné. Přejí si, aby jejich děti znaly kořeny země, kde se narodily, aby neztratily kořeny rodiště rodičů. (Jarkovská, 2015)

Skrze jazyk člověk může komunikovat a vztah v rodině hodně záleží na společném mluveném jazyku všech členů rodiny. Jazyk nás zavede do kultury, do historie, do života lidí, kteří mluví tímto jazykem. Linh kvůli neznalosti jazyka neměla příliš moc témat na výběr, o kterých mohla mluvit s maminkou. Důvodem také bylo to, že neznala příliš mnoho o Vietnamu, aby s ní mohla mluvit. Proto se jazyk stal klíčem, aby mohla znát víc o Vietnamu, o vietnamské historii, vietnamské kultuře, apod. Na otázku „*Jak bys vychovávala tvoje budoucí děti?*“ Odpověděla Linh: „*Chci moje děti naučit vietnamsky*“. Tato výpověď dokladuje nejenom touhu se sama vrátit k vietnamským kořenům (Jarkovská, 2015). Linh sama považuje za důležité, aby ona, která má oba rodiče Vietnamce, se vyznala ve vietnamské historii, ve vietnamské kultuře a vůbec mohla s nimi komunikovat. Chce vietnamské jazyk předat další generaci. Cítí, že v ní je cosi vietnamského a chce se toho držet.

Kromě zachování vietnamských hodnot chce Linh u svých budoucích dětí usilovat o to, aby s rodiči komunikovaly o všem a od malička. Chce být otevřená vůči dětem. Chce je podporovat, mít pro ně pochopení. Plán o výchově dětí dokládá přejímání vietnamských i českých hodnot za své a snahu o přenos těchto hodnot dalším generacím.

Závěr

Cílem mé práce bylo zmapovat, jak vietnamští adolescenti vnímají výchovu svými rodiči. Vzhledem k povaze problému byl zvolen kvalitativní přístup, jednopřípadová studie s respondentkou vietnamského původu, narozené v ČR. Z výsledků provedeného rozhovoru bylo zjištěno, že případ respondentky Linh je specifický ve srovnání s výsledky výzkumů realizovaných ve vietnamských rodinách v USA a ve srovnání s výsledky sond do života vietnamských rodin žijících v ČR.

Linh pozitivně reflektuje zkušenosti, jak byla vychovávána rodiči. Její rodiče lze považovat - z hlediska vnímání Linh - za rodiče využívající převážně autoritativně vzájemný styl. Demokratičnost jejích rodičů se projevuje v jejich otevřenosti ve vztahu k ní, komunikují s ní, dávají jí autonomii, podporují ji. Linh je zároveň hodnotila jako vietnamské rodiče, protože mezi sebou mají partnerský vztah vietnamského stylu. Z výsledků rozhovoru s Linh je patrný i velmi výrazný vliv konfuciánského pojetí výchovy na její rodinu. Linh přejímá ve vztahu k výchově oba přístupy k výchově: vietnamský i český.

Z výsledků bylo také zjištěno, že komunikace s rodiči je velké téma mezi vietnamskými dětmi a adolescenty. Tomuto tématu bych ráda věnovala pozornost v navazující magisterské práci. Doufám, že touto první sondou do výchovy ve vietnamské rodině a do procesu přenosu východních a západních hodnot u vietnamských dětí v rodině mi otevře dveře do dalších zajímavých témat z interkulturní oblasti.

Použité zdroje

Literatura

1. BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirijam. *Etnické skupiny v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006. ISBN 80-903086-7-8
2. COLLINS, W. Andrew a Brett LAURSEN. Parent-Child relationships during adolescence. In: LERNER, Richard M. a Laurence D. STEINBERG (eds.). *Handbook of adolescent psychology*. S. 3-43. New Jersey: John Wiley, c2009. ISBN 978-0-470-14921-8.
3. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
4. DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní obyvatelstva - Pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In: ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. Století*. Praha: Portál, 2001, s. 17-28. ISBN 80-7178-648-9.
5. FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy Praha, 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-174-9.
6. FULIGNI, Andrew J., Diane L. HUGHES a Nobie WAY. Ethnic and immigration. In: LERNER, Richard M. a Laurence D. STEINBERG (eds.). *Handbook of adolescent psychology*. s. 527-589. New Jersey: John Wileys, c2009. ISBN 978-0-470-14921-8.
7. GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Vydání první, aktualizované a rozšířené. Praha: Argo, 2013. ISBN 9788025708071.
8. GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.
9. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.
10. HLAVATÁ, Lucie. *Dějiny Vietnamu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-965-2.

11. HOOBLER, Thomas a HOOBLER, Dorothy. *Konfucianismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Světová náboženství (NLN, Lidové noviny). ISBN 80-710-6190-5.
12. HUY DUC. *Bên thắng cuộc 1*. California: Osinbook, 2012. ISBN 987-1-4840-4000-3.
13. IČO, Ján. Historie Vietnamu. In: ČERNÍK, Ján a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. S. 28-40. Praha: H&H, Jinočany, 2006. ISBN 80-731-9055-9.
14. JARKOVSKÁ, Lucie. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.
15. KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. Století*. S. 99-107. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
16. KOCOUREK, Jiří. Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989. In: ČERNÍK, Ján a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. S. 94-102. Praha: H&H, Jinočany, 2006a. ISBN 80-731-9055-9.
17. KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v současné ČR. In: ČERNÍK, Ján a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. S. 103- 120. Praha: H&H, Jinočany, 2006b. ISBN 80-731-9055-9.
18. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-731-5004-2.
19. MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8348-X.
20. MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha, 1992.
21. MÜLLEROVÁ, Petra. *Stručná historie států: Vietnam*. Praha: Libri , 2004.
22. MÜLLEROVÁ, Petra. Vietnamské etnikum v České republice. In ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. S. 81-98. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.
23. NOVÁKOVÁ, Kateřina. Z jaké země k nám přijíždějí vietnamské děti. In: ČERNÍK, Ján a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. S. 18-27. Praha: H&H, Jinočany, 2006. ISBN 80-731-9055-9.

24. PHAN, Ke Binh. *Việt Nam phong tục*. Hà Nội: Nhà xuất bản Văn hoá-thông tin, 2003.
25. PHUNG, Thi Phuong Hien. Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu tradice a současnost, In: ČERNÍK, Jan a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. S. 129-132. Praha: H & H, Jinočany, 2006. ISBN 80-731-9055-9.
26. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada. Psyché (Grada), 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
27. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
28. SMITH, Jonathan, FLOWERS, Paul, LARKIN, Michael. *Interpretative Phenomenological analysis: Theory, Method and Research*. London: Sage, 2009. ISBN 978-1-4129-0833-7.
29. TRAN, Dinh. *Đền cù I*. USA: Người Việt Books, 2014. ISBN: 978-1-62988-399-1
30. TRAN, Trong Kim. *Việt Nam sử lược*. Hà Nội: Văn hoá-thông tin, 1999.
31. TRAN, Trọng Kim. *Nho giáo*. Việt Nam: Văn học, 2012.

Články

1. GILLERNOVÁ, Ilona, 2004. Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (eds.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. ISBN 80-244-1059-1.
2. HUBERTOVIÁ, Lucie. *Vliv sociálního a kulturního kontextu na formování identity u dospívajících imigrantů vietnamského původu v severní Americe*. *E-psychologie* [online]. 2014, **8**(1), 13-23 [cit. 2016-05-27]. ISSN 18028853. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/hubertova.pdf>
3. HUBERTOVIÁ, Lucie. *Formování identity u adolescentů se zaměřením na adolescenty vietnamského původu žijících v České republice*. In KREJČOVÁ, L., MERTIN, V. (eds.). *Škola jako místo setkávání: sborník příspěvků z konference konané 30. března 2012*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. 2012. 31. ISBN 978-80-7308- 347-2
4. JANSKÁ, Eva, PRUŠVICOVÁ, Elena a ČERMÁK, Zdeněk. *Geografie: Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v česku: příklad základní školy Praha-Kunratice* [online]. 2011, **116**(4) [cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <http://geography.cz/sbornik/clanky-ke-stazeni-z-geografie-20114-215/>
5. JISKROVÁ, Gabriela. *Vývoj a utváření identity vietnamských adolescentů vyrůstajících v ČR*. Bakalářská práce. [online] [cit. 2016-05-30]. Brno, 2010. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/217228/fss_b/jiskrova_bakalarska.pdf. Masarykova univerzita.
6. NGUYEN, Peter V. a Monit CHEUNG. Parenting Styles as Perceived by Vietnamese American Adolescents. *Child* [online]. 2009, **26**(6), 505-518 [cit. 2016-05-27]. DOI: 10.1007/s10560-009-0182-0. ISSN 07380151.

7. NGUYEN, Peter Viet. *Perceptions of Vietnamese fathers aculturation levels, parenting styles, and mental health outcomes in Vietnamese-American adolescents immigrants*. *Social work* [online]. Oxford University Press, University of Oxford. 2008, **53**(4), 337-346 [cit. 2016-05-30]. DOI: 10.1093. Dostupné z: <http://sw.oxfordjournals.org/content/53/4/337.full.pdf>
8. NGUYEN, Thi Hien. *A Qualitative analysis of factors that influence the career development of Vietnamese Americans*. Disertační práce. Illinois: Department of Psychology, Southern Illinois University, 1999.
9. PYKE, Karen. 'The Normal American Family' as an Interpretive Structure of Family Life Among Grown Children of Korean and Vietnamese Immigrants. *Journal of Marriage* [online]. 2000, **62**(1), 240-255 [cit. 2016-05-27]. ISSN 00222445. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&an=2819084&scope=site>
10. TRAN VU, Van Anh, Tereza KUŠNIRÁKOVÁ a Andrea PLAČKOVÁ. *Vnitřní diferenciacie Vietnamců* [online]. 1-75. [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: http://cizinci.cz/repository/2283/file/diferenciacie_vietnamcu.pdf
11. ZÁLESKÁ, Veronika; BRAVCOVÁ, Iva; HORSKÁ, Jana. *Forum sociální politiky: Znalost českého jazyka u cizinců jako významný faktor sociální integrace*. 2013, **7**(4).
12. ZHOU, Min a PORTES, Alejandro. *The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants*. *Annals, AAPSS*. [online]. 1993, **530**(1), 74-96 [cit. 2016-05-30]. DOI: 10.1177/0002716293530001006. Dostupné z: <http://ann.sagepub.com/content/530/1/74.full.pdf+htm>

Internetové zdroje

1. *Czso.cz* [online]. [cit. 2016-05-15]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/domov>
2. Flight from Indochina. In: *UNHCR: The UN refugee agency* [online]. Oxford University Press, 2000 [cit. 2016-06-27]. Dostupné z:
<http://www.unhcr.org/3ebf9bad0.html>
3. *Gso.gov.vn*: Dân số trung bình phân theo giới tính và thành thị, nông thôn [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z:
<https://gso.gov.vn/default.aspx?tabid=387&idmid=3&ItemID=12874>
4. LAN ANH. *Dân tộc Kinh - dân tộc đông nhất Việt Nam*. In: *Vovworld.vn* [online]. Vietnam, 2013 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:
<http://vovworld.vn/vi-VN/Sac-mau-cac-dan-toc-Viet-Nam/Dan-toc-Kinh-dan-toc-dong-nhat-Viet-Nam/145688.vov>
5. *Hrw.org*: World Report 2015: Vietnam [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z:
<https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/vietnam>
6. CHERRY, Kendra, 2016. *Parenting Styles: The Four Styles of Parenting*. In: Psychology.about.com. New York. [online] [cit. 2016-03-17]. Dostupné z:
<http://psychology.about.com/od/developmentalpsychology/a/parenting-style.htm>
7. *Tradingeconomics.com*: Vietnam Average Monthly Wages [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/vietnam/wages>
8. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Aktuální koncepce integrace cizinců: Společné soužití: Usnesení. In: *Mezikulturní dialog: Společně napříč kulturami* [online]. Praha, 2011 [cit. 2016-06-27]. Dostupné z:
<http://www.mezikulturnidialog.cz/Informace/aktualizovana-koncepce-integrace-cizincu-spolecne-souziti.html>

9. *Worldbank.org* : Tổng Quan về Việt Nam [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/vi/country/vietnam/overview>

10. *Youtube.com*: Sdružení pro integraci a migraci (SIMI). 2013. Lepší život - dokumentární film o životech pracovních migrantů v ČR [online].[cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=4RVmRL0nYIs>

Příloha

Příloha číslo 1:

Otázky k rozhovoru

Výzkumná otázka: Jak vnímají vietnamští adolescenti výchovu rodiči?

- 1) Jak byste popsal/a vaše rodiče?
 - Jak se máma a táta odlišují ve výchově?
- 2) Jak byste popsal vztah mezi mámou a tátou?
 - Jak blízký je vztah mezi vámi a vašimi rodiči?
 - Jaké bylo dětství s dospívání s vašimi rodiči?
 - Jak byste popsal komunikaci s vašimi rodiči?
 - Jak rodiče dosahovali poslušnosti?
 - Máte pocit, že jste rodiče někdy v něčem zklamal? Pokud ano, zkuste popsat, jak se to stalo (stávalo)?
- 3) Jak plánujete svoje rodiče v budoucnosti podporovat?
 - Jaké to pro vás je?
 - Proč to plánujete?
- 4) Kdybyste mohl/a na svých rodičích něco změnit, co by to bylo?
 - Jak byste vychovával/a svoje budoucí děti

Příloha číslo 2:

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Účel: Jste zván k účasti ve výzkumné studii, která je realizována pro bakalářskou práci na Evangelické a teologické fakultě Univerzity Karlovy. Cílem této studie je zmapovat, jak vietnamští adolescenti v České republice vnímají výchovu svými rodiči.

Podmínky účasti: Seznámení se s informovaným souhlasem a stvrzení souhlasu s účastí ve výzkumu podpisem, souhlas pořízením audiozáznamu rozhovoru. **Rozhovor trvá cca 45-90 minut.**

Osoba, která realizuje výzkum: Ngo Thi Thuy Van, e-mail: thuyvanngo2612@gmail.com

Výzkum probíhá pod odborným vedením Mgr. Lucie Hubertové

Možná rizika: I když nejsou známa žádná konkrétní rizika spojená s touto studií, některé informace mohou být citlivé. **Kdykoliv tedy můžete odstoupit v průběhu natáčení rozhovoru nebo neodpovědět na položenou otázku, která je pro vás nepříjemná.**

Možný zisk: Z účasti na výzkumu neplyne žádný přímý zisk. Výsledky výzkumu budou mít vědecký význam a budou z nich pravděpodobně profitovat i lidé, nacházející se v podobné životní situaci jako účastníci.

Anonymita: Data získaná v této studii jsou přísně anonymní. Všechna data jsou vedena pod kódem, ve výsledné publikaci pak pod jiným jménem. Audiozáznam bude po přepsání vymazán. Přepisy jsou vedeny a archivovány pod číselným kódem.

Právo vystoupit z účasti na výzkumu: Účastník má právo ukončit účast na výzkumu v jakékoliv fázi výzkumu do doby než je výzkum ukončen (publikace odborného textu, odevzdání bakalářské práce).

V případě jakýchkoliv dalších otázek spojených s účastí ve výzkumu je možné získat informace na těchto kontaktech:

Děkuji,

Ngo Thi Thuy Van, výzkumník

Souhlasím s účastí ve výzkumu. Přečetl jsem si výše uvedené podmínky.

Podpis/Datum